

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Martina Pivodová

**Příprava dětí z dětského domova
na samostatný život**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pittnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Ve Vyškově dne 25. 6. 2021

.....

Martina Pivodová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Velké poděkování patří mé rodině za morální pomoc a podporu, které si nesmírně vážím. V neposlední řadě chci poděkovat všem zúčastněným respondentům z Dětského domova Dagmar a projektu sdíleného bydlení Symbios v Brně.

Obsah

ÚVOD	8
1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	10
1.1 Tělesný vývoj	11
1.3 Vývoj poznávacích procesů	12
1.4 Emoční vývoj	13
1.5 Socializace	14
2 RODINA	16
2.1 Základní funkce rodiny	18
2.2 Typy rodiny	19
2.3 Poruchy rodiny	20
3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	25
3.1 Formy náhradní rodinné péče	25
3.2 Adopce (osvojení)	25
3.3 Pěstounská péče	28
3.4 Poručnictví a opatrovnictví	29
4 DĚTSKÉ DOMOVY	31
4.1 Historie	31
4.2 Typy dětských domovů	32
4.3 Současné trendy péče o mladé dospělé po odchodu z dětského domova u nás	33
4.4 Systém ústavní výchovy ve vybraných zemích EU	37
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	41
5.1 Stanovení cílů výzkumu	41
5.2 Metodologie, organizace výzkumu a cílové skupiny	41
5.3 Vlastní výzkum	42
5.4 Výzkumné závěry	54
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	58

SEZNAM POUŽITÝCH PŘÍLOH.....	62
PŘÍLOHY	63

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Martina Pivodová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pittnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Příprava dětí z dětského domova na samostatný život
Název práce v angličtině:	The preparation of children from orphanage for independent life.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou přípravy dětí z dětského domova na samostatný život. Teoretické části jsou věnovány čtyři kapitoly, které pojednávají o dítěti v období dospívání z pohledu ontogeneze, dále se zabývají vymezením pojmu rodina, její funkcí, rozlišují typy rodin a seznamují s jejími poruchami. Třetí kapitola definuje pojmy náhradní rodinná péče, adopce a pěstounská péče, poručnictví a opatrovnictví. Další kapitola se zabývá problematikou dětských domovů. Empirická část zjišťuje, zda a jakým způsobem jsou děti z dětských domovů připravovány na samostatný život v oblasti finanční gramotnosti, samostatnosti a komunikace.
Klíčová slova:	Rodina, náhradní rodinná péče, adopce, pěstounská péče, poručnictví, opatrovnictví, dětský domov, finanční gramotnost, samostatnost, komunikace.
Anotace v angličtině:	The Master Thesis deals with the aspects of the preparation of children from orphanages for independent life outside the home. The theoretical part contains four chapters which deal with children in their adolescence from the point of view of ontogenesis. At the same time it tries to define the term family and its functions, it determines the types of families and informs about different types of dysfunctionalities in families. The chapter defines the term foster family care, adoption and professional foster care, guardianship and curatorship. Next chapter deals with the different aspects of orphanages. The empirical part researches

	whether and how the children from orphanages are prepared for independent life in terms of being financially literate, independent and communicative.
Klíčová slova v angličtině:	family, foster family care, adoption, professional foster care, guardianship, curatorship, orphanage, financial literacy, independence, communication.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Rozhovory s dětmi Příloha č. 2: Rozhovory s vychovatelkami Příloha č. 3: Rozhovory se sociálními pracovníci Příloha č. 4: Rozhovory s mentorkami Příloha č. 5: Rozhovor se studentem
Rozsah práce:	62 s.
Jazyk práce:	Český jazyk

„Žádný dům není tak malý, aby nepojal mnoho přátel.“

Lucius Annaeus Seneca

ÚVOD

Období dospívání je pro každého člověka velmi důležité, ale také náročné. Přináší s sebou spoustu otázek a změn. Dopívající lidé, kteří se ocitnou v tíživých situacích, potřebují pomoc při jejich řešení a zvládnutí, hledají většinou pomoc a oporu u rodičů. Těm, kteří jsou umístěni v dětských domovech, se však této opory nedostává. Nemohou si se svými rodiči povykládat či hledat různá řešení při vzniklých problémech. Přestože péče, poskytnutá dětem v dětských domovech, je kvalitní, nedostává se jim citového zázemí a lásky, kterou by potřebovali. Po dosažení plnoletosti a ukončení studia, jsou mladí dospělí lidé z dětských domovů, nuceni si najít své bydlení, zaměstnání, osamostatnit se. Pro každého člověka není právě toto období lehké. Natož pro mladé lidi, odcházející z dětských domovů.

Oblast života dětí v dětských domovech a jejich následné začlenění do života a společnosti mě zajímá již dlouhé roky. Absolvovala jsem s dětmi z Dětského domova Dagmar několik letních táborevých a víkendových pobytů. Bylo pro mě velmi zajímavé je pozorovat a po dobu tří týdnů se stát součástí jejich každodenního života. Všimla jsem si jejich chování k vrstevníkům, kamarádům, jak si dokáží poradit v různých situacích, jak se projevují, chovají k sobě navzájem.

Měla jsem také možnost hovořit s tetou z dětského domova, která mi blíže život v domově popsala a přiblížila. Tehdy jsem se dozvěděla, v jakých podmínkách žijí. Překvapilo mě jejich obrovské materiální zabezpečení. Děti měly značkové oblečení, každoročně jezdily k moři, navštěvovaly různé kroužky a aktivity. I dětský domov měly pěkně zařízený, včetně například posilovny apod. Po této stránce tedy měly vše, děti z běžných rodin jim mohly závidět. Nic však nenahradí citové a bezpečné zázemí rodiny, maminkovskou náruč a lásku, pocit jistoty a lásky.

Po dobu působnosti pedagoga na středním odborném učilišti jsem se osobně setkala se studentkami, které žily v dětském domově Dagmar a Hodoníně. Zde už jsem jako třídní učitelka řešila i jiné záležitosti. Ve věku dospívání zejména otázku „co dál?“, „kam půjdu po škole, kde budu bydlet, kdo mi pomůže, jak budu hospodařit?“. Dozvěděla jsem se, že v podstatě po úspěšném zakončení studia, zvládnutí zkoušek, se musí z domova odstěhovat a začít žít svůj život. Neznámo kde, neznámo s kým. Pro mě jako mámu tří dětí toto bylo nepředstavitelné. Nad těmito otázkami stále přemýšlím. Proto jsem se rozhodla na toto téma napsat i mou diplomovou práci a dozvědět se více o této problematice.

Hlavním cílem mé diplomové práce je zkoumat přípravu dětí z dětského domova na integraci do společnosti.

Dílčí cíle jsou následující:

- zjistit, jak se děti naučí hospodařit s penězi
- analyzovat, zda dokáží přesvědčit se, zda dokážou být děti samostatné, jak se dokáží o sebe postarat
- zkoumat rozvoj komunikačních schopností dětí

Diplomovou práci jsem rozčlenila do pěti kapitol. V úvodu charakterizují, proč jsem se na dané téma zaměřila. První kapitola popisuje období dospívání a vývoj člověka po stránce fyzické, sociální a emoční. Druhá kapitola se zaměřuje na rodinu, jaké má funkce, rozlišuje typy rodiny a vymezuje poruchy rodiny. Třetí kapitola seznamuje s problematikou náhradní rodinné péče a jejími různými formami, se kterými se můžeme setkat. Další kapitola je věnována dětským domovům, seznamuje s historií a dozvíme se v ní, jaké jsou současné trendy a možnosti ústavní výchovy u nás a v rámci EU. Jsou zde popsány možnosti dalšího bydlení mladých dospělých po odchodu z dětského domova.

Poslední kapitola je věnovaná výzkumnému šetření, které zkoumá připravenost mladých dospělých lidí z dětských domovů na integraci do společnosti, zejména po stránce samostatnosti, finanční gramotnosti a komunikace.

1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Za období dospívání je považována přechodná fáze života mezi dětstvím a dospělostí. Podle VÁGNEROVÉ (2012, s. 367) je adolescent jedinec ve věku od 10 do 20 let. V této fázi života se mění osobnost v oblasti biologické, psychické i sociální. Změny jsou podmíněny především biologicky, vždy však v interakci s psychickými a sociálními faktory. V období dospívání se rozvíjí forma vlastní identity a jedinci si hledají přijatelné postavení ve společnosti.

THOROVÁ (2015, s. 414) vymezuje období adolescence věkem od 12/13 do 19 let, jenž začíná nástupem puberty a s nimi souvisejícími nápadnými tělesnými změnami. Jedinci se vyvíjí též po stránce emoční, kognitivní a sociální.

LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ (2006, s. 142) považují za dospívání z hlediska biologického etapu života, která začíná prvními projevy pohlavního zrání a končí dovršením úplné pohlavní zralosti. U každého jedince se také odehrávají významné změny v oblasti jeho psychiky. Pozadu nezůstává ani sociální stránka osobnosti, kdy se mění chování, pojetí vlastní role ve společnosti a postoj k sobě samému.

Období dospívání dělíme dle VÁGNEROVÉ (2012, s. 367) na dvě fáze:

Raná adolescence, též *pubescence*, je určena věkem od 11 do 15 let v závislosti na individualitě každého jedince. V první fázi se pubescent mění nejvýrazněji po stránce tělesné, což má následně vliv i na jeho sebepojetí a chování okolí. Tělesné zrání dává impuls dalším změnám, které mohou být úspěšné jen tehdy, je-li na ně adolescent připraven. Typické jsou také odlišnosti ve způsobu myšlení a v oblasti emočního prožívání. V období *pubescence* se začínají jedinci více osamostatňovat, nejsou již tolik fixováni na rodiče. Významný vliv mají jeho vrstevníci a kamarádi, přátelství hraje v tomto období důležitou roli. Také láska vstupuje do popředí. Z toho důvodu pubescenti pečují více o svůj vzhled, dochází ke změnám v zájmech a zálibách, v žebříčku hodnot. Už nechtějí být malými dětmi, zároveň se necítí být dospělí. Kolem 15. roku nastává důležitý mezník, kdy jedinci ukončují povinnou školní docházku a vybírají si další profesní směřování.

Pozdní adolescence nastává přibližně kolem 15. roku až do 20 let, též v závislosti na zvláštностech každého adolescenta, zejména po stránce psychické a sociální. Jedinci

prochází komplexnější psychosociální proměnou, mění se jeho osobnost a pozice ve společnosti. Významným mezníkem je ukončení profesní přípravy a následný nástup do zaměstnání či pokračování ve studiu. Ekonomicky nezávislími se stávají dříve lidé v dělnických profesích, nejpozději jsou jimi vysokoškolsky vzdělaní jedinci. Dospívající získávají nové role ve společnosti, jenž je uznává více, než tomu bylo v období dětství. Vztahy s rodinou se ustalují, naopak se více rozvíjejí vztahy mezi vrstevníky, zejména v oblasti partnerství. V 18 letech nabývají adolescenti plnoletosti, mohou např. uzavřít manželství, ale za své jednání si už zodpovídají sami. Adolescent se snaží rozumět sám sobě, přemýšlí nad svou budoucností a usiluje o úplné osamostatnění ve všech oblastech.

1.1 Tělesný vývoj

V oblasti tělesného vývoje dochází v období dospívání k důležitým změnám. Nejvýrazněji se adolescenti mění právě po stránce biologické, což bývá důležitým signálem dospívání. Dítě se mění v jedince schopného reprodukce. Organismus musí projít řadou změn, ať už na první pohled viditelných, nebo skrytých. Mezi zjevné znaky lze zahrnout růst postavy, změnu proporcí, sekundární pohlavní znaky, mezi skryté lze zařadit funkci pohlavních orgánů a sexuální prožitky (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 326 - 327). Dle LANGMEIERA a KREJČÍŘOVÉ (2006, s. 148) s rozvojem dovedností závislých na síle, hbitosti a jemné motorické koordinaci souvisí zájem o pohybové aktivity. Úspěchy ve sportu pozitivně ovlivňují sebehodnocení jedince.

Puberta je druhým obdobím vytáhlosti, děti vyrostou o 20 % své výšky, což činí přibližně 9 – 14 cm za rok. Dívky dorůstají své maximální výšky kolem 15. roku, chlapci v 17 – 18 letech. Kvůli rychlému růstu se zhoršuje motorická koordinace dětí, se kterou se pojí větší unavitelnost. Zároveň dochází ke zvyšování svalové výkonnosti (THOROVÁ, 2015, s. 424).

Za první znak nástupu puberty se u dívek považuje vývoj prsů, přibližně po půl roce se objevuje pubické ochlupení a v průměru kolem 13. roku dívky poprvé menstrují. Prvotním signálem nástupu puberty u chlapců je zvětšení objemu varlat mezi 11. a 12. rokem. Kolem 14. roku dochází u chlapců ke změnám hlasu tzv. mutaci, čímž zároveň ustaluje jejich růst. U chlapců dochází také k růstu vousů (THOROVÁ, 2015, s. 424 - 425).

Fyzický vzhled je u adolescentů velmi důležitý. Na jeho základě si utváří mentální představu o svém těle. Právě v tomto věku jedinci srovnávají svůj vzhled s vrstevníky, někteří

jej mohou využívat k dosažení sociální akceptace. Někteří se snaží na sebe upozornit výrazným stylem oblékání, líčením, pózováním na fotografiích apod., naopak jiní jedinci na svůj vzhled nekladou příliš vysoký důraz.

1.3 Vývoj poznávacích procesů

Vývoj kognitivních funkcí závisí na předchozí interakci zrání a učení. Jedince se může dále rozvíjet, jestliže je dostatečně zralý a získal potřebné zkušenosti během vzdělávacího procesu. Teprve tehdy se vytvářejí dispozice k rozvoji dalších schopností (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 332).

V období pubescence se mění způsob **myšlení** kvalitativně. Mladší školáci se soustředí na poznávání skutečného světa, snaží se poznat svět, jaký je. Dospívající přemýšlejí také o reálných věcech, avšak jsou schopni už uvažovat *hypoteticky*. Zamýšlejí se nad různými možnostmi, nad méně pravděpodobnými, ale také nad skutečně neexistujícími. Hypotetické myšlení není v období rané adolescence ještě téměř dokonalé, rozvíjí se v průběhu celého adolescentního období. Díky hypotetickému uvažování často uvažují o budoucnosti a jejich událostech, které by mohly nastat (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 332 - 334). LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ (2006, s. 152) hovoří o srovnávání skutečného s jakýmsi ideálním stavem, který si vytvoří ve vlastní mysli. Z tohoto se odvíjí vztah ke všemu kolem něj, kritičnost, zklamání a případný pesimismus.

Na základě vytvořeného ideálního stavu se odvíjí V rámci výuky na 2. stupni základní školy dokáží dospívající vyvozovat logické závěry z obecného, jsou tedy schopni *deduktivního myšlení*. Dochází také k rozvoji *induktivního uvažování*, jenž umožňuje jedinci zobecňovat své poznatky (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 334). Dospívající jedinci pracují s konkrétními pojmy, avšak jsou již schopni manipulovat s pojmy abstraktními. Teprve v tomto věku rozumí pojům jako je pravda, právo, spravedlnost apod. (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ, 2006, s. 152).

V druhé fázi adolescentního období dochází k dalšímu vývojovému rozrůznění kognitivních schopností. Záleží na individualitě každého jedince a jeho preferovaného způsobu myšlení. Jedinci, u kterých převažují *analytické schopnosti*, bývají úspěšní ve studiu. V běžném životě či pracovní kariéře své schopnosti a získané znalosti nemusí umět uplatnit a mohou být méně úspěšní. Jejich uvažování je logické, má určitý řád, ale nedokáží jej použít

v praxi. Naopak jedinci s *praktickou inteligencí* bývají více úspěšní v běžném životě, mají cit pro empatii, ovládají své emoce. Ve společnosti bývají většinou oblíbení, mají dost přátel a jsou často spokojeni. V případě každodenních situací může jejich myšlení postrádat logičnost (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 338).

Adolescent je schopen odhadnout vlastní schopnosti a dovednosti díky rozvíjející se *metakognici*. Umí si tak lépe stanovit své cíle, kterých chce dosáhnout (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 339). V případě řešení problému se snaží hledat jiná možná alternativa (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ, 2006, s. 152). Kromě sebe samotného se zajímá také o emoce ostatních lidí, jejich vlastnosti a charaktery. Své prožitky a zkušenosti si často zaznamenávají do deníků nebo zveřejňují články na blozích (THOROVÁ, 2015, s. 428).

Paměť je u dospívajících na vyšší úrovni. Používají účinné metody k zapamatování a vybavování si informací, které aktuálně potřebují. Vytvořili si svůj systém, díky kterému umí lépe ovládat svou paměť a myšlení, dokáží si zapamatovat větší množství informací. Někteří jedinci využívají tzv. *elaborace*, pomocí které si hledají různé metody, které jim zjednoduší zapamatování. Díky ní si umí učivo rozčlenit časově, rozdělit na menší úseky, odlišit podstatné od méně důležitého, vymýšlí si různé asociace a vytváří mnemotechnické pomůcky apod. Avšak způsob učení se diferencuje u každého jedince. Z toho důvodu se někteří jedinci učí vše nazpaměť, tedy mechanicky, a dané látce nemusí příliš rozumět (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 339 - 340).

1.4 Emoční vývoj

Citové prožívání se v období dospívání více odlišuje. Mezi typické projevy patří emoční kolísavost, větší labilita, přecitlivělé reakce na běžné podněty, rozmrzelost, dráždivost apod. Citové reakce nejsou úměrné vzhledem k vyvolávajícím podnětům a jsou velmi proměnlivé. Výjimkou nejsou ani intenzivnější prožitky trvající kratší dobu. Lze jen stěží odhadnout, jak budou jedinci reagovat v dalších situacích. Často bývají překvapeni svými pocity, chováním, nerozumí svým prožitkům. Příčinu těchto stavů neznají a často ji shledávají v chování okolí, místo zamyšlení se sami nad sebou. Tyto situace bývají pro ně samotné nepříjemné (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 340 - 341).

Výkyvy v citových prožitcích se odvíjí od výše aktivační úrovně. Častěji u nich střídá intenzivní aktivita s lhostejností a averzí k jakýmkoli činnostem. Nízká frustrační tolerance,

zvýšená citlivost a častější změna nálad vede ke konfliktům ve vztazích. „*Dospělí mívají pocit, že jejich dospívající děti jsou rozmazlené, že se nedovedou chovat a obtěžují okolí svými nesmyslnými rozmazy. V tomto názoru je podporuje fakt, že k mrzuté a podrážděné náladě nemají žádný objektivně akceptovatelný důvod.*“ (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 391)

Dospívající se stávají většími introverty, neradi projevují své city navenek. Svou náladu, zejména pokud se jedná o negativní pocity, se snaží nedávat najevo ostatním. Přestože se snaží své prožitky uchránit jen pro sebe, občas se tomu neubrání a stávají se terčem posměchu a nepochopení. Setkávají se s výkyvy v sebehodnocení. Urážlivé a nepřátelské chování činí jedince zranitelnějšími a nejistějšími (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 343 - 344).

Ke konci období adolescence dochází k vyrovnání hladiny hormonů a organismus se adaptuje na pohlavní dospělost. Jedinci získali mnoho zkušeností, prožitky jim již nejsou neznámé. Dochází k tzv. stabilizaci emočního prožívání, z chování jedinců se vytrácí citová labilita a náladovost. Jedinci také umí lépe zacházet s citovými projevy ostatních (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 343).

1.5 Socializace

V období dospívání jedinci experimentují s různými rolami a společenskými vztahy. Pubescenti zavrhnou dané postavení ve společnosti, odmítají nadřazenost autorit, zejména rodičů a učitelů. Jejich názory a rozhodnutí neakceptují, ale zamýšlí se a diskutují nad jinými možnostmi. Uvedeným autoritám se snaží vyrovnat a stát se jí samotnou. Díky logickému argumentování nabývají pocitu jistoty, že si můžou být rovni. Právě rovnocennost mezi všemi je pro pubescenty velmi důležitá. Nejsou však kritičtí pouze k dospělým, ale zaujímají kritický postoj i k sobě samotným, což nedávají na sobě znát před dospělými (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 346).

Přestože adolescenti své rodiče občas zavrhnou a kritizují, i tak jsou pro ně stále důležitými a velmi potřebnými osobami. Rodiče usměrňují chování dětí, vysvětlují hranice, podporují je při rozhodování, motivují k úspěchům ve škole apod. Jestliže děti pocítují emocionální oporu ve svých rodičích, častěji se jim svěřují s různými informacemi. Děti, jejichž rodiče mají tendenci je více kontrolovat, mohou před nimi své informace více tajit (THOROVÁ, 2015, s. 417 - 418).

V období pubescence narůstá význam vrstevnických vztahů. Přináší jim pocity emoční a sociální opory. Dospívající se rádi ocitají mezi lidmi, kteří je uznávají a oceňují. Mají tendenci se s nimi stále srovnávat, pozorují, jak je všichni hodnotí a na základě zaujatého postoje k nim ovlivňují své vlastní chování. „*Dospívající touží po důvěrném kamarádkém recipročním vztahu, ve kterém má možnost uplatnit rovnocennou komunikaci, je respektován, učí se respektovat, dostává oporu a zároveň ji poskytuje.*“ (THOROVÁ, 2015, s. 421)

LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ (2006, s. 153) upozorňují na vznik různých potíží u dospívajících, kterým se nedaří odpoutat od přílišné fixace na rodičích. Můžou k nim pociťovat určitou nenávisť, avšak sami nerozumí svému chování a mohou jej dávat za vinu právě rodičům. Další skupina dospívajících může mít strach ze ztráty lásky k rodičům, a proto nové vztahy spíše zavrhuje. Výjimkou nejsou ani jedinci, kteří se uzavírají do svého vlastního, nereálného světa, a také jedinci, kteří odmítají své vrstevníky, zavrhuje jejich životní styl, způsob oblékání, hudbu či tanec.

Mezi vrstevníky vznikají první partnerské dvojice a adolescenti získávají své prvotní erotické zkušenosti. Ačkoli láska bývá nestálá, citové postoje a názory se rychle mění, převládají vztahové experimenty a vlastní sexualita. Postupným dospíváním se postoj k partnerským vztahům mění. Jedinci mají zájem o trvalý partnerský vztah (THOROVÁ, 2015, s. 426 - 427).

SHRNUTÍ

Seznámili jsme s celkovým vývojem člověka v období adolescence, popsali tělesný i emoční vývoj jedince. Charakterizovali proces socializace a vztahy s rodiči a vrstevníky.

2 RODINA

Pro vývoj lidského jedince a jeho osobnosti je bezesporu důležité základní prostředí, kterým je právě rodina. Do něj vstupuje na začátku svého života. Rodinu můžeme definovat jako malou, neformální a primární skupinu. Vznikne narozením dítěte nebo adopcí. Poskytuje všem svým členům pocit bezpečí, jistoty, zázemí. Podle Kvapilové si v rodině dítě osvojuje hodnoty, chování a tradice předávané z generace na generaci. Současně je rodina jednou z největších nositelek hodnot lidské společnosti a významným zprostředkovatelem kulturních vlivů (KLAPILOVÁ, 1996, s. 27).

Dle MATĚJČKA (1992, s. 28 – 33) lze z pohledu odborníků chápat definici rodiny různě. Z právního hlediska by měla rodina plnit určitá právní ustanovení, jenž se na ni vztahují. Podle jiných odborníků plní základní funkce a jde o plnění určité pospolitosti. Vyznačuje se především formováním osobnosti a uspokojuje základní potřeby dětí a rodičů. Velmi důležité je zejména vytváření hlubokých a trvalých citových vztahů mezi jejími členy. Jedná se o uspokojení potřeby životní jistoty. Děti lásku nejen přijímají, ale také dávají. V rodině dochází k formování osobnosti, probíhá zde učení vzorem. Základním předpokladem pro další vzdělávání jsou společné aktivity, vzájemné sdílení a společné prožívání. Není to vzdělávání podle osnov. Dítěti to vše přináší obraz a vzor otevřenosti a přirozenosti. Pro rodinu je typická interakce. Vzájemně jsou ovlivněni jak dítě, tak rodič. Nezbytnou součástí vzájemného soužití je správné užívání odměn a trestů a zachování patřičného odstupů a nadhledu.

Psychologové se v případě rodiny nezajímají tolik o příbuzenské vztahy či její počet členů, jako o vzájemné vztahy uvnitř rodiny. Uznávaný český dětský psycholog Zdeněk Matějček zdůrazňuje, že rodina má největší možnost ovlivňovat vývoj dítěte od samého začátku a dokáže dítěti uspokojit základní psychické potřeby. Je také příkladem, který si neseme s sebou dál do života. Zároveň upozorňuje, že na rodinu musí být nahlíženo jako na skupinu lidí se vzájemnými vztahy a interakcemi. Zmiňuje, že se jedinci ovlivňují vzájemně svým chováním a nelze poznat rodinu jen tím, že známe jen jednoho jejího člena. Rodinný systém specifikuje jako mikrosystém, zapadající do mezosystému, kam řadí příbuzné. Z vnějšku jsou tyto systémy obklopené tzv. ekosystémem, v němž převládají neosobní vztahy a řadí se sem různé instituce (MATĚJČEK, 1992, s. 16). Zmiňuje také, že *„Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice“* (MATĚJČEK., 1994, s. 16).

V literatuře se setkáváme s různými vymezeními pojmu rodina. Každý autor uvádí odlišnou definici. S pojmem rodina se setkáme například v psychologii, pedagogice, sociologii, právu.

Rodinu tedy můžeme definovat jako malou, primární sociální skupinu tvořenou jedinci, kteří jsou spojeni pokrevními, manželskými nebo adoptivními vztahy, žijící ve společné domácnosti. Její členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití. Dále závisí na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství. Dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti (KLAPILOVÁ, 1996, s. 28).

„Rodina je institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti.“ (MOŽNÝ, 2002, s. 99). Podle této definice je hlavní úlohou rodiny reprodukce. Dle MOŽNÉHO (2002, s. 99) k tomu, aby jedinec úspěšně přežil, se musí začlenit do “velké society”. Ve skutečnosti to znamená, že potřebuje mimo fyzické reprodukce i reprodukci sociální.

„Rodina je institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí.“ (LANGMEIER, KŇOURKOVÁ, 1984, s. 62).

Z uvedené definice vyplývá, že rodina je skupina biologického, sociálního a psychologického rozměru, která plní určité funkce a řídí se pravidly ve společnosti. Rodinu tvoří nejméně dva heterosexuální jedinci, kteří nejsou v příbuzenském vztahu a jejich děti.

V České republice se podle platných zákonů z hlediska systému sociálního zabezpečení považuje za rodinu soužití rodičů a nezaopatřených dětí. Jde také o skupinu manželů s jedním dítětem nebo více dětmi, kteří společně bydlí a hospodaří.

Sociologové charakterizují rodinu jako malou, primární sociální skupinu, jako skupinu jednotlivců spojených pokrevním příbuzenstvím, sňatkem či adopcí, kteří vytvářejí ekonomickou jednotku a jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.

Závěrem bych uvedla, že *„Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je ten nejlepší vklad, který mu můžeme dát. A je v naší moci!“* (MATĚJČEK, 1994, s. 16).

2.1 Základní funkce rodiny

Pro zdravý vývoj dítěte je podstatné, aby rodina, ve které dítě vyrůstá, plnila své důležité funkce. Tak stejně ale plně funkční rodina tvoří potřebné zázemí pro všechny její členy. Podle DUNOVSKÉHO (1999, S. 92 – 93) rozlišujeme čtyři následující základní funkce rodin:

- biologická - zajištění potomstva, uspokojení sexuálních potřeb mezi partnery
- ekonomická - společné zajištění financí, zajištění nezaopatřených dětí prostřednictvím rodičů
- výchovná - výchova dětí, předávání společenských návyků, hodnot, vedení dětí ke správnému plnohodnotnému životu. Souvisí funkce estetická - vedení dětí ke smyslu pro pořádek (úklid pokoje, udržování čistoty domácnosti)
- emocionální- zajištění bezpečí, lásky, zdravé vztahy v rodině

VÁGNEROVÁ (2005, S. 96 – 97) pojmenovává i pátou, sociální funkci rodiny. Socializace je důležitá v životě každého jedince a pomáhá k jeho začlenění do společnosti. *„Sociální stimulace má větší význam než podněty z jiné oblasti, protože ve větší míře uspokojuje všechny základní potřeby dítěte: potřebu stimulace a smysluplného učení, protože sociální podněty bývají přitažlivější a subjektivně významnější, i potřebu citové jistoty a bezpečí, kterou v raném věku saturuje především matka, ale později i další lidé.“* (VÁGNEROVÁ, 2005, s. 99). Podle Vágnerové je dále důležitá emocionální funkce rodiny. *„Emoce jsou základem vývojového procesu, stimulují rozvoj mnoha dalších psychických funkcí. Pro děti raného věku jsou emoční projevy primárním prostředkem komunikace. Potřebuje vyjádřit svoje aktuální pocity a k tomu slouží vnější projevy emocí: dítě tak dokáže ostatním lidem sdělit, co cítí, dávno před tím, než se naučí mluvit.“* (VÁGNEROVÁ, 2005, s. 96 - 97).

Podle MATĚJČKA (1994, s. 25 – 26) mezi nejdůležitější funkce rodiny patří uspokojení základních psychických potřeb dítěte. Rozeznáváme jich celkem pět. Především jde o potřebu náležitého přísunu podnětů zvenčí, které jsou důležité pro centrální nervovou soustavu, která je zpracovává. Není pravdou, že se dítě má nechat v klidu. Ba naopak s ním mluvíme, když nám ještě neodpovídá nebo si s ním hrajeme, což je nejlepší možná stimulace. Neméně důležitá je potřeba smysluplného světa. Podněty, kterými dítě stimulujeme, musí mít řád a smysl. Podporujeme dítě, aby se učilo pro radost. Další potřebou je potřeba životní jistoty. Bez ní dítě ovládá úzkost, která se nejčastěji projevuje agresivním chováním vůči slabším. Velmi důležitá je potřeba vlastní společenské hodnoty, a to být uznáván a oceňován, přijímán.

Uspokojením této potřeby se utváří vědomí vlastního já čili sebevědomí. Nezbytná je potřeba otevřené budoucnosti, životní perspektivy. Díky ní je dětem umožněno vnímat čas od minulosti do budoucnosti. Mají se na co těšit, co plánovat. Jinak je to u dětí z dětských domovů, které uspokojení této potřeby neznají.

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“ (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001, s. 79).

2.2 Typy rodiny

Dle psychologického slovníku (s. 512) rozlišujeme rodinu na rodinu nukleární, kterou tvoří otec, matka a děti a na rodinu širší. Součástí širší rodiny jsou i další příbuzní, mezi které řadíme například prarodiče, tety, strýce, sestřenice, bratrance apod. Ze stejného úhlu pohledu, podle počtu žijících generací pohromadě, dělí socioložka Máchová rodinu na základní a rozšířenou. Tu první tvoří rodiče a děti, k rozšířené se navíc řadí prarodiče, tety, strýcové, sestřenice, bratrance apod.

Z jiného hlediska dělíme rodinu na úplnou, kterou tvoří oba rodiče a neúplnou, kdy jeden z rodičů chybí - děti žijí pouze s jedním rodičem, a to z různých důvodů.

DUNOVSKÝ (1986, s. 28) vytvořil dotazník funkčnosti rodiny. Opírá se o hodnocení osmi diagnostických kritérií, podle kterých se zjišťuje funkčnost rodiny:

- složení rodiny
- stabilita rodiny
- sociálně - ekonomická situace
- osobnost rodičů
- osobnost sourozenců
- osobnost dítěte
- zájem o dítě
- péče o dítě

Na základě těchto kritérií byla vytvořena klasifikace čtyř typů rodin:

- rodina funkční
- rodina problémová
- rodina dysfunkční
- rodina afunkční (DUNOVSKÝ, 1999, s. 28 – 35)

Rodina funkční je pro dítě velmi příznivá. Je v ní zajištěn dobrý a správný vývoj dítěte.

Rodina problémová - vyskytují se v ní závažné poruchy jedné nebo více funkcí. Vývoj dítěte však ještě není ohrožen. Rodina je schopna vše řešit vlastními silami, eventuelně pomocí zvenčí. Zde této rodině pomáhá Orgán sociálně - právní ochrany dětí (OSPOD), který rodinu sleduje (DUNOVSKÝ, 1999, s. 108).

Dysfunkční rodina je rodina, ve které se vyskytují vážné poruchy jedné nebo více, někdy i všech funkcí. Tyto poruchy již ohrožují a poškozují rodinu celkově, dochází k narušení zdravého vývoje dítěte nebo dětí. Rodina již celou situaci nezvládá řešit sama, důležitá a potřebná je sanace rodiny (pomoc zvenčí) (DUNOVSKÝ, 1999, s. 108).

Afunkční rodina – v této rodině jsou poruchy již velmi závažné, rodina přestává plnit svoji úlohu, dítěti značně škodí a ubližuje, dokonce ohrožuje jeho existenci. Sanace je zde již bezpředmětná. Řešením pro dítě je jeho odebrání a následné umístění do náhradní rodinné péče (DUNOVSKÝ, 1999, s.108).

2.3 Poruchy rodiny

Nejdříve je potřeba si ujasnit, co si vlastně pod pojmem porucha rodiny představujeme. Taková situace nastává tehdy, když rodina neplní své základní požadavky kladené společností. Dochází k ní při selhání některého z jejích příslušníků. Mezi nejzávažnější můžeme označit poruchu ve vztahu k dítěti. Pro jeho zdravý vývoj je právě správná funkce rodiny velmi důležitá. Neméně významná je sociálně - výchovná funkce rodiny. Dítě se do rodiny narodí, tvoří jeho prvotní sociální skupinu. Právě v ní si osvojuje základní návyky a způsoby chování (DUNOVSKÝ, 1999, s. 102).

Podle DUNOVSKÉHO (1986, s. 13) lze poruchu rodiny definovat a řešit jen tehdy, pokud je přímo stanovený charakter a typ rodiny. Jiná situace bude v rodině, která je založena dvěma staršími manželi, jiná v rodině právě založené mladými rodiči, jiná v rodině plně

funkční nebo naopak ve vážně narušené. Odlišovat se také bude problematika rodiny tehdy, pokud se jedná o manželský konflikt, nebo zcela naopak poruchu ve vývoji dítěte apod.

“V řešení poruch rodiny lze v podstatě rozlišovat tři základní metodologické přístupy:

- *Etiopatogenetický, definující příčinu poruchy, dobu a místo jejího vzniku, způsobu rozvoje i působení*
- *Symptomatický, popisující či hodnotící stupeň a charakter poruchy rodiny a jejího vlivu na člena či členy této primární skupiny společenské,*
- *Terapeutický, hodnotící potřebu a spotřebu společenské aktivity, ať již jakékoli povahy, k překonání poruchy rodinné”* (DUNOVSKÝ, 1986, s. 13)

DUNOVSKÝ (1986, s. 14) udává, že příčiny poruch rodiny se zřetelem k dítěti mají různý charakter a je jich nepřehledné množství. Chyby jsou v člancích systému jednotlivců – rodina - společnost a jejich vzájemném působení. Narušena může být jedna, více nebo všechny základní funkce rodiny.

VÁGNEROVÁ (2008, s. 317) uvádí: *„Pokud je rodina v některém ohledu dysfunkční, některé důležité potřeby člověka zůstanou zřejmě neuspokojeny, a rodina se pro své členy stane spíše zdrojem zátěže. Pokud jde o jedince ve vývoji, mohou mu v důsledku poruch funkce rodiny některé důležité zkušenosti chybět, a naopak může být vystaven vlivu zkušeností negativních.“*

Porucha biologicko - reprodukční funkce

Pod touto poruchou si můžeme představit neplodnost či nemožnost zplodit potomky. Neplodnost může být dočasná nebo trvalá.

O poruše této funkce se hovoří i tehdy, pokud se do rodiny rodí děti postižené. Mají postižení tělesné, duševní či smyslové. Taková situace způsobuje problémy jednotlivým členům rodiny, ale i rodině jako celku, zejména ve funkci socializačně výchovné.

Mezi poruchy biologicko - reprodukční funkce se počítají i případy, kdy se z určitých důvodů děti do rodiny nerodí. Manželé děti mít nemohou nebo nechťejí.

Do této kategorie poruch spadá také rození dětí do nepříznivých životních podmínek, na které je nahlíženo jako nezodpovědné. Zahrnují se sem i případy, kdy se dítě narodí

rodičům se špatným zdravotním stavem, kvůli kterému nemohou roli rodičů zastávat (DUNOVSKÝ, 1986 s. 13).

V posledních letech se reprodukce odehrává i mimo rodinu. Jde o asistovanou reprodukci, rodiny s nevlastními dětmi, zařadit sem můžeme také rodiny homosexuálních párů či děti, které jsou zplozené nevěrou. Z těchto uvedených důvodů není tedy jasné, zda reprodukce patří mezi prvotní funkci rodiny.

Porucha ekonomicko - zabezpečovací funkce

K poruše této funkce dochází tehdy, jestliže rodiče nepracují, ať už z důvodu že nechtějí či nemohou. Tím dochází k tomu, že nedokáží zajistit dostatek prostředků k životu pro sebe a svou rodinu.

Tato funkce může být také narušena špatným zdravotním stavem rodičů nebo jakýmkoli typem zdravotního postižení. Taktéž může jít o požívání návykových látek, delikvenci apod.

S ekonomickým zabezpečením mohou mít problém rodiny více početné, s větším počtem dětí. Příjmy na osobu jsou nízké nebo velmi nízké.

Nedostatkem příjmů, tím i neschopností zabezpečit ekonomickou funkci rodiny, trpí rodiny, kdy jsou rodiče nemocní, invalidní, starší.

Porucha této funkce se netýká jen oblasti materiální, ale také sociální. Díky nedostatečnému materiálnímu zabezpečení může být dítě nebo děti deprivované. Mohou nastat problémy ve vývoji dítěte, ve vztazích s vrstevníky. V současné době tyto problémy mohou vést i k šikaně od svých vrstevníků (DUNOVSKÝ, 1986, s. 13).

Porucha emocionální funkce

Emocionální funkce rodiny je velmi významná a důležitá. Jde o poskytování pocitu bezpečí, jistoty, lásky a citového zázemí všem členům rodiny. MATĚJČEK, DYTRYCH (1994, s. 196) k tomu uvádí: „*Při trvalém neuspokojování potřeby lásky, pozornosti a uznání ze strany rodičů vůči dítěti může u něho dojít k psychické deprivaci. Ta se pak může projevit v destruktivním chování vůči všemu hodnotově odlišnému, neschopnosti spolupráce či slabé vůli jedince.*“

Dle DUNOVSKÉHO (1986, s. 15) při poruše emocionální funkce dochází k narušení klidné rodinné atmosféry. Důvodem může být rozvod rodičů, jejich nedostatečný zájem a vše může vyústit až v týrání a zneužívání dítěte. U dítěte dochází k citové deprivaci, ztrátě citového zázemí a pocitu bezpečí.

Porucha socializačně – výchovné funkce

Socializačně – výchovná funkce je pro dítě nejdůležitější. Osobnost rodičů přispívá k utváření sociálního klimatu v rodině. Porucha této funkce souvisí s nesprávnými výchovnými postoji rodičů.

Podle MATĚJČKA (1994, s. 196) nesprávné a problematické výchovné postoje rodičů můžeme rozdělit na dvě skupiny. Tu první tvoří postoje rodiče k dítěti v negativním slova smyslu. Můžeme sem zařadit zanedbávající výchovu, zavrhování dítěte, lhostejnost k dítěti. Do druhé skupiny zařadil výchovu rozmazlující, protekční, nebo takovou, kdy mají rodiče přílišnou snahu o dokonalost dítěte.

S touto poruchou se můžeme setkávat v rozvedených rodinách, nebo tehdy, když se rodiče z určitých důvodů nemohou o dítě starat (nezaměstnanost, přepracovanost rodičů, nemoc či invalidita rodičů, příliš mnoho dětí). Dalším případem je, když se rodiče nedovedou o své děti postarat (nízký věk rodičů) či se nechtějí starat (nezájem o dítě, psychická porucha rodiče).

Pro zdravý a správný vývoj dítěte je důležité hodnocení sociálního stavu rodiny. DUNOVSKÝ (1986, s. 31) uvádí, že *„navržená diagnostická metoda umožňuje současně klasifikovat rodinné poruchy podle jejich závažnosti na základě vzájemné konfrontace a shrnutí dílčích indexů za každé kritérium v konečný index fungování celého systému z hlediska normy či odchylky od ní. Tím se získává profil zkoumané rodiny, který ji současně zařazuje do některého typu podle jednotlivých pásem: funkční, problémová, dysfunkční, afunkční. Zařazením dané rodiny do některého pásma se získává nejen diagnóza, ale spolu s ní se stanovuje potřebný rozsah a obsah účasti společnosti v řešení situace této rodiny”*.

DUNOVSKÝ (1986, s. 31) dále tuto metodu považuje za vhodnou pro diagnostický a prognostický screening v oblasti poruch rodiny. Před jejím uvedením do praxe byla důkladně ověřována po všech stránkách i s přihlédnutím na odlišnost v profesionálních přístupech různých pracovníků.

Dle mého názoru se všechny funkce vzájemně prolínají a doplňují. Pokud rodina plní všechny funkce, je tedy předpoklad, že rodina funguje správně. V případě poruchy jakékoli funkce, rodina již není považována za plně funkční.

SHRNUTÍ

Definovali jsme rodinu, popsali její funkce a charakterizovali jednotlivé typy. Zabývali se poruchami rodiny a jejím členěním.

3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Náhradní rodinná péče, dále jen NRP, „je forma péče o dítě, které je vychovááno jinými než biologickými rodiči v prostředí, jež se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“ (BUBLEOVÁ A KOL., 2014, s. 6). Podle MATĚJČKA (1999, s. 45) společným znakem všech forem náhradní rodinné péče je, že dítě je vychovááno jinými lidmi, než kterým se původně narodilo. „Každá jednotlivá forma náhradní péče, ať rodinné či nerodinné, má svá silná a slabá místa, má své přednosti a svá specifická úskalí, má určité rozpětí svých indikací i kontraindikací. Neplatí tu hodnocení a kategorizace ve smyslu lepší – horší, nýbrž „jiné“, osobité, specifické, v určitém konkrétním případě „vhodné“ či „méně vhodné.“

3.1 Formy náhradní rodinné péče

Povinností všech rodičů je pečovat o příznivý vývoj jejich dítěte. Bohužel i v dnešní době se setkáváme s rodiči, kteří se z jakýchkoliv důvodů nemohou nebo nechtějí o své děti starat. V takových případech je třeba hledat nejvhodnější formu náhradní rodinné péče, jež je úkolem orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Náhradní rodinná péče je v České republice rozdělena do následujících forem:

- svěřeni dítěte do péče jiné osoby
- pěstounská péče
- pěstounská péče na přechodnou dobu
- poručenství
- osvojení (STŘEDISKO NRP, 2014)

3.2 Adopce (osvojení)

„Smyslem osvojení je, aby dítě získalo stabilní, bezpečné rodinné zázemí, které je ochrání a bude milovat jako vlastní se všemi právy a povinnostmi biologických rodičů.“ (BUBLEOVÁ A KOL., 2014, s. 8)

BUBLEOVÁ A KOVAŘÍK (1999, s. 31) považuje osvojení za nejdokonalejší formu NRP. Při této formě přijímají manželé nebo jednotlivci z právního hlediska dítě za své vlastní a nesou za něj plnou zodpovědnost. Osvojením se vytváří mezi osvojencem a osvojitelem vztah jako mezi biologickými rodiči a dítětem, což také dává ke vzniku příbuzenského vztahu k ostatním členům rodiny osvojitele. Dle § 797 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jsou osvojitelé, popř. osvojitel zapsáni do matriky jako rodiče, popř. rodič dítěte.

Dle § 63 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, rozhoduje o osvojení dítěte soud po podání návrhu osoby, která chce dítě osvojit. Dle § 69 téhož zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, musí budoucí osvojitel ještě před rozhodnutím soudu o osvojení pečovat o dítě po dobu nejméně 3 měsíců, a to na vlastní náklady.

Osoba osvojitele

Osvojitelem může být pouze zletilá a svéprávná fyzická osoba, jež se zaručuje svými osobními vlastnostmi, způsobem života a důvody, které ji vedou k adopci, že bude dobrým rodičem pro osvojence (BUBLEOVÁ A KOL., 2014, s. 7).

Mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem musí být odpovídající věkový rozdíl, obvykle ne menší než 16 let. Horní hranice není v zákoníku stanovena (§ 803 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů). BUBLEOVÁ A KOL. (2014, s. 7) na základě názorů odborníku uvádí optimální věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem, který by neměl být nižší než 25 let a neměl by přesahovat hranici 40 let. Podstatnou roli však hrají individuální dispozice každého jedince. Aby mohl osvojitel zajistit všestranný rozvoj dítěte a patřičnou výchovu, musí být dostatečně zralý.

Dítě mohou adoptovat jen manželé. Pokud by chtěl dítě osvojit jen jeden z nich, lze to jen v případě souhlasu druhého manžela. V případě nesezdaného páru může dítě osvojit jen jeden z nich. Osvojení mezi osobami příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci není možné. Tato restrikce není platná v případě náhradního mateřství (BUBLEOVÁ A KOL., 2014, s. 7).

Podmínky pro osvojení dítěte

Nezletilé dítě může být osvojeno pouze tehdy, je-li osvojení v souladu s jeho zájmy. K osvojení dítěte je třeba souhlas dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které mohou z právního hlediska dát souhlas za rodiče (BUBLEOVÁ A KOL., 2014, s. 8).

a) souhlas dítěte

Podle § 806 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je vždy potřebný souhlas osvojovaného dítěte s osvojením, pokud je starší 12 let. Souhlas se netýká případů, kdy dítě není schopno samo posoudit důsledky osvojení, nebo je souhlas v rozporu se zájmy dítěte.

U dítěte mladšího 12 let musí dát souhlas s osvojením jeho opatrovník, kterým je obvykle orgán sociálně-právní ochrany dětí. Soud také bere v potaz vyjádření dítěte s ohledem na úroveň jeho psychického vývoje (§ 807 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

b) souhlas rodičů dítěte

S osvojením dítěte musí dát souhlas také rodiče osvojovaného dítěte. Souhlas k osvojení může být dán nejdříve šest týdnů po narození dítěte, jedná-li se o souhlas ze strany matky. V případě souhlasu otce je možné udělit souhlas i předtím, nejdříve však po narození dítěte (§ 809 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Souhlas k osvojení lze v určitém časovém úseku odvolat za podmínek stanovených v občanském zákoníku (§ 817 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

c) bez souhlasu rodičů dítěte

Souhlas rodičů není k osvojení dítěte třeba, jestliže byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti včetně práva udělit souhlas k adopci; není schopen dát najevo svou vůli či rozeznat následky svého rozhodnutí; se nachází na místě soudu a dalším orgánům veřejné moci neznámém (§ 818 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Souhlasu není také třeba v případě, kdy rodiče nemá zjevný zájem o dítě (§ 819 občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

3.3 Pěstounská péče

Soud může svěřit dítě do péče jiného člověka tehdy, nemůže-li se o dítě starat žádný z rodičů ani poručník. Takové rozhodnutí musí vždy korespondovat se zájmy dítěte. Rodiče dítěte za něj nesou plnou odpovědnost a nadále jsou jeho zákonnými zástupci, pokud soud nerozhodne jinak (§ 958 – 959 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Dle § 954 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, musí pečující osoba souhlasit se svěřením dítěte do její péče, musí se o dítě starat svědomitě a řádně. Pokud má o péči o dítě zájem příbuzná osoba nebo osoba dítěti blízká, soud jí dá přednost před jinou osobou, není-li to v rozporu se zájmy dítěte.

Povinnosti a práva pečující osoby jsou stanoveny soudem. Pečující osoba má právo rozhodovat pouze v běžných záležitostech dítěte. O významných věcech musí informovat rodiče dítěte. Povinností pečující osoby také je prohlubování vztahů dítěte s jeho rodiči, příbuznými a dalšími osobami dítěti blízkými (§ 954 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Vyživovací povinnost rodičů trvá i nadále. Výši výživného stanoví soud s ohledem na jejich možnosti, majetkové poměry apod. (§ 956 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, do níž jsou svěřovány děti, které nemají zajištěnou výchovu svými rodiči. Pěstoun o dítě pečuje osobně a nese odpovědnost za jeho výchovu, zákonnými zástupci jsou nadále jeho biologičtí rodiče. BUBLEOVÁ A KOVAŘÍK (1999, s. 35) uvádí, že pěstoun může zastupovat dítě v běžných věcech, o důležitých záležitostech (např. volba povolání) rozhodují biologičtí rodiče dítěte.

Vyživovací povinnost vůči dítěti zůstává na jeho zákonném zástupci. Stát zajišťuje dostatečné materiální zabezpečení dítěte a stanovuje také výši dávek pěstounům, kteří se dítěte ujali (BUBLEOVÁ A KOL., 2018, s. 7).

Děti v pěstounské péči znají své rodiče, proto je vyžadováno udržování kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou. Povinností pěstouna je udržovat a prohlubovat vztahy s rodiči, příbuznými a dalšími osobami dítěti blízkými (BUBLEOVÁ A KOL., 2018, s. 7).

Pěstounská péče může být vymezena jak na dobu určitou, tak na dobu neurčitou. Může tak napomoci rodině, která se nemůže dočasně starat o své dítě, ale také může trvat až do jeho plnoletosti (BUBLEOVÁ A KOL., 2018, s. 7).

Při hledání vhodného pěstouna je dána přednost osobám příbuzným nebo blízkým, které mají trvalé bydliště na území ČR. Pěstoun musí se svěřením dítěte do péče souhlasit a musí mu poskytovat řádnou výchovu a péči (BUBLEOVÁ A KOL., 2018, s. 8).

3.4 Poručnictví a opatrovnictví

Poručenství

Další formou náhradní rodinné péče je poručenství. O poručenství jako zvláštní formě pěstounské péče se zmiňuje NOVÁK, GABRIEL (2012, s. 53). Poručenství chrání práva dítěte a poručníkem může být i osoba, která o dítě osobně nepečuje. (BUBLEOVÁ ET AL., 2013, s. 21). *„Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, nevzniká však mezi nimi ze zákona takový poměr, jaký je mezi rodiči a jejich dětmi.“* (NOVÁK, GABRIEL, 2012, s. 53). Mezi pěstounskou péčí a poručenstvím je rozdílné, že u pěstounské péče jsou stále zákonnými zástupci biologičtí rodiče. Mají tudíž k dítěti práva i povinnosti. Kdežto v případě poručenství rodičovskou odpovědnost vůči dítěti nemají. *„Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka.“* (§ 928 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Opatrovnictví

Novela občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, rozlišuje tři druhy opatrovnictví, a to opatrovnictví pro správu jmění dítěte, kolizní opatrovnictví a opatrovnictví z jiného důležitého důvodu. Při rozhodování o ustanovení opatrovníka pro správu jmění dítěte soud určí rozsah jmění, které má opatrovník spravovat, a jakým způsobem s ním má nakládat. Stanoví rovněž další podmínky, za kterých opatrovník pro správu jmění svou funkci vykonává (§ 948 – 952 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů). O jmenování opatrovníka dítěte rozhoduje soud také v případech, kdy hrozí střet zájmů dítěte a jiných osob, nebo pokud zákonný zástupce dostatečně nehájí zájmy dítěte, v řízení o osvojení, při omezení rodičů rodičovské

odpovědnosti, a také z jiných důvodů vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vymezí rozsah práv a povinností opatrovníka, a to s ohledem na důvody ustanovení opatrovníka dítěti (§ 943–945 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

SHRNUTÍ

Charakterizovali jsme náhradní rodinnou péčí, rozlišili a popsali její možnosti. Objasnili pojmy osvojení, pěstounská péče a opatrovnictví.

4 DĚTSKÉ DOMOVY

Dětský domov je výchovné zařízení určené dětem, které nemají možnost vyrůstat v rodině z důvodu selhání rodičů při plnění rodičovských povinností. Dětský domov pečuje o děti, které nemohly být osvojené nebo umístěné v některých z typů pěstounské péče.

4.1 Historie

Dětské domovy u nás vznikaly dávno před první světovou válkou. Postupem času se měnil způsob organizace, finanční zabezpečení a také význam jejich činnosti.

ŠVANCAR (1988, s. 214) považuje za předchůdce dětských domovů sirotčince a útulky, které dříve měly čistě charitativní charakter. Ústavy zajišťovaly pouze nejnnutnější potřeby dětí, převládala v nich náboženská výchova. Dětem nebyla poskytnuta dostatečná školní výuka, dělaly vše prospěšné ústavu.

Na přelomu 19. a 20. století zakládaly sirotčince a útulky obce nebo zařízení se širší spádovostí území. Ačkoli tato zařízení již nebyla budována na charitativním základě, od soukromých a církevních charitativních útulků se téměř neodlišovala. Dále vznikaly spolkové ústavy, které se ujímaly osiřelých dětí neomezeně. Ani v této době však počet vzniklých ústavů nestačil na zaopatření dětí vyžadujících nejpotřebnější pomoc (ŠVANCAR, 1988, s. 216).

Od roku 1908 byly budovány dobrovolné spolky, jež byly přeorganizovány na poloveřejné instituce. V těchto spolcích o děti pečovali dobrovolní pracovníci. Okresní péče o mládež postupem času dala vzniknout síti okresních dětských domovů. Oproti sirotčincům byly již na vyšší úrovni, a také se změnil jejich název na dětské domovy. Život v domově připomínal situaci velké rodiny. V každém domově působila pěstounka – správkyň, která pečovala o 15 – 25 dětí. Jen výjimečně se staraly o děti pěstounky dvě. Negativní stránkou byla nízká profesní způsobilost personálu. Pro výkon této funkce absolvovaly pěstounky pouze praktickou instruktáž a několik hospitací u zkušenějších pěstounek. Jednotlivé dětské domovy se lišily materiálním vybavením, a také hospodařením, kterým byly závislé na různých charitativních akcích, sbírkách apod., od státu dostaly jen část

finančních prostředků. Dětské domovy byly do roku 1948 vybudovány ve většině okresů. V této době však činnost okresních péčí o mládež zanikla (ŠVANCAR, 1988, s. 216).

Velký zlom ve vývoji dětských domovů nastal po druhé světové válce. V roce 1949 byly dříve vybudované spolky zrušeny a jejich činnost převzaly národní výbory. Dětské domovy již nebyly charitativními sociálními zařízeními, ale byly změněny na instituce výchovné (ŠVANCAR, 1988, s. 216).

Velký význam pro vývoj dětských domovů přinesla nová koncepce dětských domovů v roce 1970, jež umožnila vytvoření výhodnějších sociálních, personálních i materiálních podmínek, což se pozitivně odrazilo na výchovně vzdělávací činnosti. Dětem a mládeži byla poskytována systematická a všestranná péče (ŠVANCAR, 1988, s. 216). Schválením § 22 zákona České národní rady o školských zařízeních č. 76/1978 Sb. byly domovy mládeže začleněny do československé výchovně vzdělávací soustavy. Dle téhož zákona byla povinnost dětských domovů pečovat nejen o mládež nezletilou, musely se také postarat o mladé, zletilé občany, kteří nebyli schopni se sociální osamostatnit z důvodu přípravy na povolání (ŠVANCAR, 1988, s. 216).

4.2 Typy dětských domovů

Dle § 12 a 13 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 109/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) existují dva typy dětských domovů, a to dětský domov a dětský domov se školou.

Dětský domov

Do dětského domova mohou být přijímány děti ve věku od 3 do nejvýše 18 let. Mohou zde být také umístovány nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Úkolem dětského domova vůči dětem je zabezpečit jejich výchovnou, vzdělávací a sociální stránku v závislosti na individuálních potřebách každého jedince. Domovy pečují o děti, jenž mají nařízenou ústavní výchovu a nevyskytují se u nich žádné poruchy chování. Takové děti navštěvují školy, jež nespádají pod dětské domovy (dle § 12 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo

ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 109/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů)).

Dětský domov se školou

Podle § 13 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů č. 109/2002 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) dětský domov se školou zajišťuje péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a objevují se u nich závažné poruchy chování nebo potřebují výchovně léčebnou péči kvůli své přechodné nebo trvalé duševní poruše. Jsou zde umístovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

4.3 Současné trendy péče o mladé dospělé po odchodu z dětského domova u nás

Mladí dospělí, kteří docházejí z dětských domovů, mají jiné možnosti než mladí dospělí, kteří odejdou ze své biologické rodiny. Někteří se mohou do své původní rodiny vrátit, jiní hledají další možnosti řešení své situace. V ČR není vytvořen komplexní systém, který by podporoval mladého dospělého člověka v jeho dalším samostatném životě o odchodu z dětského domova. Nabízí se pomoc různých nadací, projektů a zařízení. Ve své práci jsem se zmínila jen o některých z nich.

Domy na půl cesty

Tyto domy jsou určeny pro mladé dospělé ve věku od 18 do 26 let. *Domy na půli cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.* (socialnisluzby-ipjmk.cz/ip-i/sluzby-zarazene-do-projektu/domy-na-pul-cesty).

Mezi základní činnosti, které tato sociální služba poskytuje, se řadí možnost ubytování po dobu jednoho roku. Jsou zde vytvořeny podmínky pro zajištění úklidu, praní prádla, žehlení a jiných činností, které jsou součástí běžné domácnosti. Dále jde o pomoc při zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Jedná se o podporu při sociálním začleňování osob, obnovení či upevnění kontaktu s rodinou. Jsou poskytovány i sociálně terapeutické činnosti, které vedou k rozvoji sociálních a osobních schopností. Domy napůl cesty nabízí také pomoc při komunikaci, která vede k uplatňování práv a zájmů a při vyřizování osobních záležitostí (socialnisluzby-ipjmk.cz/ip-i/sluzby-zarazene-do-projektu/domy-na-pul-cesty).

Dle dostupných informací, výše úhrady za pobyt a poskytování služby v tomto zařízení, je maximálně 130 Kč/den.

Startovací byty

Po odchodu mladých dospělých z dětských domovů je důležité, jako pro každého, postavit se na vlastní nohy, osamostatnit se. K největším problémům patří otázka dalšího bydlení. Na pomoc těm, kteří vyrůstali v dětském domově, v České republice vznikají již po nějakou dobu tzv. startovací byty. Ty pomáhají řešit alespoň částečně pocity bezpečí a jistoty.

V rámci projektu „Dobré místo pro život“ byly právě pro mladé dospělé po odchodu z dětského domova takto zprovozněny startovací byty v Olomouci. *Jedná se o malé byty, v nichž mohou bydlet bývalí klienti domova po odchodu do samostatného života za jasně stanovených podmínek a po omezenou dobu. Oba dva byty máme v pronájmu od Správy nemovitostí Olomouc a.s. V bytech mohou bydlet i stávající plnoletí klienti domova, kteří si dobrovolně hradí část nákladů na bydlení z brigád. Část nákladů nesou nadace a dárci. V takovém případě tomu říkáme samostatné bydlení (www.dobremistoprozivot.cz/byty).*

Tyto byty nepatří mezi hlavní činnost dětských domovů, proto na ně nelze použít finanční prostředky státu či kraje. Náklady na ubytování si hradí sami klienti. Byty jsou vybavené základními věcmi domácnosti.

Sdílené bydlení

Před mladými lidmi, kteří odchází po dosažení plnoletosti či ukončení studia z dětského domova, stojí spousta základních otázek. Ocitají se ve složité životní situaci. Jsou nuceni si najít bydlení, zaměstnání. Trpí nedostatkem finančních prostředků, chybí jim sociální vazby, kontakty. Ve většině případů nejsou schopni vše zvládnout svými silami. Jsou ohroženi sociálním vyloučením, mohou se ocitnout jako bezdomovci a mít díky potřebě zajištění základních životních potřeb problémy s kriminalitou.

V dětském domově byli zabezpečeni, co se týče materiální stránky. Nemuseli platit nájem, měli zázemí, věděli, že někam patří a je o ně postaráno. Platila zde pravidla a řád, což je pro vývoj každého dítěte velmi důležité. V případě problémů se mohli obrátit na své vychovatele.

Najednou však jsou odkázáni sami na sebe. Bez jakýchkoli zkušeností a kompetencí.

Projekt Symbios

Díky tomuto vznikl v Brně pilotní projekt Symbios. Mladí dospělí lidé, kteří musí opustit dětský domov či jinou formu náhradní rodinné péče, mají možnost využít sdíleného bydlení se studenty vysokých škol. Pocity nejistoty může tedy vystřídat jistota. Otevírá se možnost navazování nových vztahů, pomoc při hledání zaměstnání, jednání s úřady, pomoc, která vede tyto mladé dospělé osoby k převzetí odpovědnosti za svůj vlastní život.

Tito mladí lidé se mohou tedy každý den setkávat a sdílet spolu vše ohledně běžných sociálních situací.

Sdílené bydlení je poskytováno v domě v osmi bytech, které mají velikost 2+1. V každém bytě vždy bydlí jeden student a jeden mladý dospělý, který odejde z dětského domova či náhradní rodinné péče.

Součástí domu jsou společné prostory, které mladí lidé využívají k trávení volného času. Jsou zde pořádány besedy, workshopy apod. Mezi ně patří dvě terapeutovny a společenská místnost. K dispozici mají také malý dvorek s parkovacími místy a zahrádka.

K dispozici mají mentorky a psychoterapeuta.

Podmínkou účasti v projektu pro klienta z dětského domova je věk osmnáct až dvacet pět let s osobní zkušeností s institucí (dětský domov). Student musí být v době nástupu taktéž ve stejném věku jako mladý dospělý z dětského domova a studovat vysokou školu.

Pilíře projektu Symbios

Projekt se opírá o čtyři pilíře pomoci:

- stabilní bydlení
- pracovní uplatnění
- budování vztahů
- seberozvoj, mentoring, terapeutická činnost

Stabilní bydlení

Spolubydlení tvoří stěžejní a nejdůležitější aktivitu projektu. Prioritou je vytvoření prostoru svobodného spolubydlení, aby se zde mladí lidé mohli každý den setkávat a sdílet si, co prožili a vše ohledně běžných životních situací. Účastníky projektu nesvazují žádná přísná pravidla, ani kontrola. „Tím je vytvářen bezpečný prostor pro budování vztahů, prostor pro rozvoj cílové skupiny i studentů, přirozeně zde dochází k obohacování obou sociálních skupin a přenosu kompetencí v peer úrovni“. (webové stránky Projekt Symbios.symbiosbrno.cz/wp-content/uploads/2020/12/Shrnuti-socialni-inovace.pdf).

Pracovní uplatnění

Pro mladého člověka, aby mohl být soběstačný a samostatný, je důležité mít finanční prostředky. Z tohoto důvodu si musí najít zaměstnání. V tomto směru klientům, přicházejících z dětských domovů, mohou být nápomocni studenti, kteří sdílejí společné bydlení či mentoři. Pomohou s dokumenty, jako je například životopis, motivační dopis, nebo také s tím, jak se připravit na pohovor, nebo kde práci hledat.

Klienti musí mít měsíční příjmy, neboť si sami hradí nájemné a potřebují finance na své živobytí.

Budování vztahů

Aby byl člověk v životě úspěšný, šťastný a spokojený, potřebuje nějakou jistotu a stabilitu vztahů. Zde se nabízí vztahy se spolubydlícím studentem, mentorkami či dalšími klienty domu. Mentorky jsou oporou, poskytnou v případě potřeby radu či pomoc v otázkách každodenního života. Dodávají odvalu při řešení různých situací, přihlíží. Cílem projektu je vytvoření dlouhodobých vztahů.

Seberozvoj, mentoring, terapeutická činnost

Každý jedinec má své individuální potřeby. Potřebuje se rozvíjet a neustále poznávat svou osobnost. S tímto mu pomáhají mentorky a terapeuti. Ti se starají o terapeutickou činnost, probíhá zde například arteterapie či další seberozvojové aktivity.

V domě mohou klienti bydlet po dobu čtyř až pěti let. Hradí měsíční nájemné a dodržují určitá pravidla. Cílem projektu je podpořit samostatný start do života a převzít za svůj vlastní život odpovědnost.

4.4 Systém ústavní výchovy ve vybraných zemích EU

Systém ústavní výchovy v zemích Evropské unie se v jednotlivých zemích liší. Na rozdíl od ČR, kde jsou děti stále umístovány v ústavech, ve světě je prosazovaná péče v rodinách. V zahraničí platí, že *„Postupně se stále více prosazuje cesta maximální sanace biologické rodiny. Existují propracované systémy podpory a služeb ohroženým rodinám. Ukazuje se, že tento přístup je nejen prospěšnější pro vývoj dětí, ale v neposlední řadě i mnohem levnější než dlouhodobé umístění v ústavních zařízeních“* (PAZLAROVÁ, 2008, s. 12 – 20). V rámci Evropské unie je ústavní výchova poslední možností umístění dítěte.

Slovensko

Česká republika tvořila po dlouhá desetiletí se Slovenskem jednu republiku. Proto lze očekávat, že systém ústavní péče v obou těchto zemích bude obdobný.

Na Slovensku veľký prelom v tejto oblasti priniesol v roku 2005 Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a jeho novelizácia v roku 2008“ (HUDEKOVÁ, PUKANCOVÁ, 2009, str. 37). V témže roce proběhla změna i v Zákoně o rodině.

Do roku 1996 systém péče o nezletilé řídilo Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství a Ministerstvo práce a sociálních věcí a rodiny. Pod ministerstvo zdravotnictví spadaly kojenecké ústavy, ministerstvo školství řídilo dětské domovy pro děti do 18 let věku a ministerstvo práce a sociálních věcí a rodiny ústavy sociální péče a patřilo pod něj zabezpečení péče o děti s těžkým zdravotním postižením (BÁRTOVÁ, SVOBODOVÁ, VRTBOVSKÁ, 2003).

Dnes je náhradní péče o dítě pouze v gesci Úřadu práce, sociálních věcí a rodiny, a to prostřednictvím referátu poradensko-psychologických služeb na ÚPSVR. Dále se na ní podílejí akreditované subjekty jako SPDDD Úsmev ako dar nebo sdružení Návrat (HUDEKOVÁ, PUKANCOVÁ 2009, s. 37).

Nyní jsou na Slovensku rozlišovány tři typy náhradní rodinné péče:

- svěření nezletilého dítěte do osobní péče jiné fyzické osoby než rodiče
- pěstounská péče
- ústavní péče

(zákon o rodině č. 36/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Tentýž zákon upravuje také poručnictví a opatrovnictví.

„V poslední době absolutní počet dětí v ústavní péči klesá, zatímco počet dětí v náhradní rodinné péči roste“ (PALEČEK A KOL., 2002, s. 20).

Podle PALEČKA (2002, s. 20) žadatelé o náhradní rodinnou péči, kteří si chtějí dítě adoptovat či si ho vzít do pěstounské péče, však mají často vysoké požadavky na dítě. Mají zájem o dítě v co nejnižším věku, zdravé, které není romského původu a není rodičů, kteří byli drogově závislí. Doba zprostředkování osvojení trvá zhruba o jeden rok déle než zprostředkování pěstounské péče. Příčinou zdlouhavého procesu je podle žadatelů při zprostředkování náhradní rodinné péče pomalá práce soudů (BUBLEOVÁ A KOL., 2002, s. 22).

Na Slovensku osvojení neboli adopce je obdobná jako v České republice. Rozdílné je například, že před osvojením je po dobu alespoň devíti měsíců dítě v péči budoucího osvojitele, který hradí i veškeré náklady spojené s touto péčí. Dle zákona existuje také pouze jeden typ osvojení, a to zrušitelné. *„Osvojenie môže súd zrušiť z vážnych dôvodov, ktoré sú v záujme maloletého dieťaťa, do šiestich mesiacov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia*

o osvojení na návrh osvojenca alebo osvojiteľ alebo aj bez návrhu“ (§ 107 zákona o rodine č. 36/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů). V něm je také uvedeno, že rodiče, kteří si osvojí dítě, mu mohou pomoci na jeho přání vyhledat informace o jeho biologických rodičích.

Osvojení či pěstounská péče má přednost před ústavní péčí. Soud nařídí ústavní péči pouze v případě, pokud je výchova nezletilého dítěte vážně ohrožena nebo narušena. *„Detský domov dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie“ (§ 49 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí č. 305/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů). V dětském domově je péče vykonávána prostřednictvím profesionální rodiny či samostatných diagnostických skupinách. „V profesionálnej rodine zabezpečujú starostlivosť o deti manželia, ktorí sú zamestnanci detského domova, alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnancom detského domova“ (§ 53 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí č. 305/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Rozhodovací povinnost má ředitel dětského domova, pod který rodina patří. Platí i, že „opatrovníkem zpravidla zůstává sociální pracovník příslušného okresního úřadu nebo ta osoba, která byla opatrovníkem před umístěním dítěte do PPP“ (BUBLEOVÁ A KOL., 2002, str. 25).*

Polsko

Po roce 1990 došlo v Polsku k přeměně dětských domovů na tzv. multifunkční domovy. Fungují jako denní centra výchovy a probíhá v nich intervence, socializace a denní podpora. V roce 2012 vešel v platnost nový zákon, který stanovil maximální počet dětí v ústavním zařízení na 30. V současné době již platí pro středisko výchovy a péče pouze 14 dětí.

Náhradní ústavní péče je v Polsku zajišťována prostřednictvím těchto institucí:

a) Středisko péče a výchovy (okres)

- zajišťuje dítěti trvalou péči a výchovu a zajišťuje uspokojení jeho nutných potřeb, zejména bytových, rozvojových, emocionálních a společenských:
- realizuje plán pomoci dítěti vypracovaný ve spolupráci s rodinným asistentem
- po dobu 9 let od účinnosti ZoPR nesmí být ve středisku umístěno více než 30 dětí, poté se hranice snižuje na maximálně 14 dětí.
- SPV existují v různých formách – intervenční, socializační, rodinné, terapeutické

b) Regionální terapeuticko-výchovná střediska (kraj)

- určeno pro děti, které vyžadují speciální péči - maximálně 30 dětí

c) Preadopční intervenční centra (kraj)

- umístovány děti max. do dovršení 1. roku života

- maximálně 20 dětí

- jsou zde umístovány děti, které vzhledem ke špatnému zdravotnímu stavu vyžadují specializovanou péči a v preadopční době nemohou být umístěné v náhradní rodinné péči (zákon č. 149/2011, o podpoře rodiny a systému náhradní rodinné péče („ZoPR“), který nabyl účinnosti dne 1.1.2012).

Rakousko

V Rakousku byl zaveden model náhradní rodinné péče s cílem snížením počtu dětí umístěných do ústavních zařízení. Jde o tzv. gatekeeping (strážení brány), který spočívá ve vybudování široké sítě na podporu rodiny. Jde o sociálně asistenční služby, kluby pro volnočasové aktivity či specializovaná poradenská centra. Dále jsou zde provozovány rodinné komunitní jednotky, což jsou byty v běžných domech. Za pomoci dvou až tří vychovatelů zde rodinným způsobem života může žít asi pět dětí. Provoz těchto bytů je ekonomicky výhodnější než ústavní zařízení. Do každodenní praxe byl zaveden také systém plánování péče o dítě a pravidelná revize individuálního plánu dítěte. Probíhá prostřednictvím nezávislého odborníka, kterého platí kraj (ŽŮROVCOVÁ, 2008, s. 40 – 45).

SHRNUTÍ

Charakterizovali jsme dětské domovy, seznámili s jejich historií a rozlišili jejich typy. Popsali jsme možnosti dalšího bydlení při vstupu do samostatného života a pomoci, kterou mají mladí dospělí po odchodu z dětských domovů. Seznámili jsme s ústavní a náhradní rodinnou péčí v některých státech Evropské unie.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření je zaměřeno na zjištění připravenosti dětí z dětských domovů na integraci do běžného života.

5.1 Stanovení cílů výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce je prostřednictvím výzkumného šetření zkoumat přípravu dětí z dětského domova na integraci do společnosti.

Dílčí cíle jsou následující:

- *Zjistit jednotlivé kroky v oblasti finanční gramotnosti.*
- *Zjistit úroveň samostatnosti.*
- *Analyzovat rozvoj v oblasti komunikace.*

5.2 Metodologie, organizace výzkumu a cílové skupiny

Výzkum je kvalitativního charakteru, umožňuje nám získat detailní popis jedince či skupiny. Úkolem výzkumníka je vyhledat a analyzovat získané informace v delším časovém úseku. Šetření probíhá v různém prostředí a výzkumník se seznamuje s novými lidmi (HENDL, 2005, s. 50 – 52)

Pro získání potřebných dat jsme vybrali metodu rozhovoru. Podle HENDLA (2005, s. 166) „*vedení kvalitativního rozhovoru je umění i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu. Je obvykle třeba učinit řadu rozhodnutí ohledně obsahu otázek, jejich formy i pořadí. Dále se musí uvážit možná délka rozhovoru.*“

Při vedení efektivního rozhovoru je žádoucí užívat některých osvědčených zásad:

- rozhovor založit na vzájemné důvěře a vstřícnosti
- uzpůsobit jej věku, pohlaví a kulturním odlišnostem respondenta
- pokládat otázky jednotlivě a neuvádět dotazovaného do časové tísně (HENDL, 2005, s. 172)

V průběhu měsíce ledna 2021 jsme si vytvořili strukturu otázek pro rozhovory. Pomocí internetové a telefonické komunikace byly osloveny jednotlivé dětské domovy a mentoři z projektu Symbios. Vzhledem k vyhlášenému nouzovému stavu v České republice jsme se

domluvili na získání informací formou videohovoru. Příznivá situace v České republice umožnila provedení rozhovorů při osobním setkání v květnu 2021.

Celkový počet respondentů byl deset. Jednalo se o tety, sociální pracovníce a děti z dětských domovů, dále mentory, studenta a mladého dospělého z projektu Symbios. Odpovědi byly zaznamenány se souhlasem všech zúčastněných na záznamník a následně přepsány do písemné podoby. Provedené rozhovory byly nahrávány záměrně k vytvoření lepší atmosféry a větší vnímavosti.

5.3 Vlastní výzkum

Vlastní výzkum proběhl pomocí rozhovoru. Byly zodpovězeny dotazy na výzkumné otázky pro jednotlivé respondenty, které se vztahovaly k dílčím cílům. Odpovědi poskytly děti, tety a sociální pracovníce z Dětského domova Dagmar, mentorky, student a mladý dospělý ze sdíleného bydlení v rámci projektu Symbios.

Zvolili jsme následující čtyři výzkumné otázky:

1. Jak pomáhají dětské domovy při integraci dětí z DD do společnosti?
2. Jak probíhá příprava dětí na samostatný život?
3. Jaká je nejčastější pomoc mentora?
4. Je příprava na samostatný život z dětského domova dostačující?

Z pohledu dětí DD je tety připravují na samostatný život. Mají povinnosti, které musí plnit. Učí se hospodařit s penězi. Domov nabídl individuální spolupráci s nadacemi. Pracovníci dělají, co mohou. Po odchodu z dětského domova mají možnost čerpání finančního příspěvku.

Dle tet (vychovatelek) DD se děti podílejí na běžných činnostech v domácnosti. Je to jejich povinnost. Jsou vedeny ke spoření a účelnému zacházení s penězi. Je jim pomáháno při komunikaci s úřady.

Sociální pracovníce se shodly, že děti v dětském domově jsou vedeny k samostatnosti. Absolvují semináře a workshopy, které jim zajišťují. Je preferován osobní přístup. Dětský

domov poskytuje poradenství, pomáhá zajistit následné bydlení po jejich odchodu. Od státu dostanou tzv. odchodné.

Mentorky odpověděly, že projekt Symbios má velmi dobrou spolupráci s Dětským domovem Dagmar v Brně. Dle jejich názoru se v domově všichni pracovníci velmi snaží, aby se mladí dospělí úspěšně začlenili do společnosti.

Student, bydlící s mladým dospělým, se domnívá, že mladí dospělí nejsou vybaveni dostatečně v otázce finanční gramotnosti.

Mladá dospělá vnímá přípravu všech pracovníků z dětského domova za dostatečnou. Naučili se starosti o domácnost, komunikaci na úřadech. Nejhorší je otázka bydlení a vyhledání zaměstnání. Sice dostanou finanční příspěvek, je však velmi těžké se bez nějaké jistoty začlenit do společnosti.

Výzkumného šetření se zúčastnilo deset respondentů z Dětského domova Dagmar ve složení dvou studujících dívek (16 a 17 let), vychovatelky se středoškolským pedagogickým vzděláním, které v Dětském domově pracují 4 a 12 let. Zapojily se i sociální pracovníce, z níž první se středoškolským vzděláním s maturitou a druhá s vyšším odborným vzděláním. Obě pracují v Dětském domově více jak 10 let.

Tabulka 1: Informace o zúčastněných respondentech z Dětského domova Dagmar

	dítě 1	dítě 2	vychovatelka 1	vychovatelka 2	sociální pracovnice 1	sociální pracovnice 2
pohlaví	žena	žena	žena	žena	žena	žena
dosažené vzdělání	student SOU	student SOU	středoškolské s maturitou	středoškolské s maturitou	středoškolské s maturitou	vyšší odborné
délka praxe v Dětském domově Dagmar	-	-	4 roky	12 roků	16 roků	11 roků

Z projektu sdíleného bydlení Symbios poskytli rozhovor čtyři respondenti: dvě mentorky s ukončeným vysokoškolským vzděláním, student vysoké školy Mendelovy univerzity v Brně a mladý dospělý. Všichni působí v projektu Symbios od jeho samého začátku, tedy již 2 roky.

Tabulka 2: Informace o zúčastněných respondentech z projektu sdíleného bydlení Symbios

	mentor 1	mentor 2	student	mladý dospělý
pohlaví	žena	žena	muž	muž
dosažené vzdělání	vysokoškolské	vysokoškolské	student vysoké školy	střední odborné s výučním listem
délka praxe v projektu Symbios	2 roky	2 roky	2 roky	2 roky

Pro výzkum jsme zvolili dílčí cíle, které se týkaly připravenosti dětí z dětského domova na život ve společnosti v oblasti finanční gramotnosti, samostatnosti a komunikace. Pro přehlednost výzkumu byly celkové výsledky zahrnuty do tabulek.

Tabulka 3: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti finanční gramotnosti u dětí a dospívajících z Dětského domova Dagmar dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
dítě 1			
dítě 2			
vychovatelka 1			
vychovatelka 2			
sociální pracovníce 1			
sociální pracovníce 2			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak vás připravil dětský domov na samostatný život po stránce finanční gramotnosti?

dítě 1: *U každého individuálně.*

dítě 2: *Dětský domov mě připravil dostatečně.*

Jak dokážete hospodařit s penězi?

dítě 1: *S penězi hospodařit dokáži.*

dítě 2: *S kapesným, které dostávám a penězi z brigád hospodařit dokážu.*

Jakou pomoc vám poskytne dětský domov při odchodu ze zařízení z hlediska materiálního či finančního zabezpečení?

dítě 1: *Máme možnost čerpat finanční příspěvek*

dítě 2: *Dětský domov nám pomáhá se zajištěním bydlení a poskytne finanční příspěvek*

Jaké kroky podnikáte v oblasti finanční gramotnosti?

vychovatelka 1: *Dětský domov využívá nabídky externích subjektů na workshopy apod. Dětem vysvětlujeme a poučujeme o otázkách hospodaření s penězi*

vychovatelka 2: *Chodíme s dětmi do obchodů, hrajeme hry na toto téma, vedeme je ke spoření a účelnému nakládání s penězi.*

Jak děti zvládají hospodařit s penězi?

vychovatelka 1: *Děti hospodařit s penězi příliš neumí.*

vychovatelka 2: *Děti to mnohdy nezvládají, respektive až po adolescenci, kdy začnou chodit na brigády a poznají pravou hodnotu peněz.*

Jakou pomoc dětem poskytuje dětský domov při jejich odchodu, co se týče materiálního či finančního vybavení?

vychovatelka 1: *Při odchodu z dětského domova dostávají dar ve výši až 25 000 Kč.*

vychovatelka 2: *Děti dostávají tzv. odchodné ve výši 25 000 Kč v hotovosti nebo zakoupením vybavení do domácnosti.*

Jak jsou děti připraveny na budoucí samostatný život po stránce finanční gramotnosti?

sociální pracovníce 1: *Dětský domov děti připravuje pomocí seminářů a kurzů zaměřených na finanční gramotnost.*

sociální pracovníce 2: *Záleží na individualitě dítěte. V dětském domově absolvují semináře, workshopy na toto téma.*

Z uvedených zjištění vyplývá, že se děti v dětském domově na svůj budoucí život po stránce finanční gramotnosti připravují. Jsou pořádány různé kurzy, workshopy.

S problematikou hospodaření se setkávají denně. Z pohledu dětí s penězi hospodařit umí. Paní vychovatelky i sociální pracovníce však mají názor odlišný. Jedna paní vychovatelka a sociální pracovníce se shodují, že přestože děti v domově připravují, jsou připravené pouze částečně, další sociální pracovníce je názoru, že jsou připravené zcela a dle jedné paní vychovatelky jsou nepřipravené. Po odchodu z dětského domova dostávají finanční prostředky v částce až 25 000,- Kč.

Tabulka 4: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti samostatnosti u dětí a dospívajících z Dětského domova Dagmar dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
dítě 1			
dítě 2			
vychovatelka 1			
vychovatelka 2			
sociální pracovníce 1			
sociální pracovníce 2			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak vás připravil dětský domov na běžný život po stránce samostatnosti?

dítě 1: *Pracovníci dětského domova dělají, co mohou, učí nás vařit, prát, starat se o domácnost.*

dítě 2: *Sama za sebe mohu říct, že jsem soběstačná.*

Co byste v dětském domově změnili/vylepšili v oblasti přípravy na samostatný život?

dítě 1: *Nezměnila bych vůbec nic.*

dítě 2: *Jsem spokojená, nic bych neměnila.*

Jakou si představujete svou rodinu a budoucnost?

dítě 1: *Jsem spíše kariéristická a cílevědomá. Chci si najít dobré zaměstnání a být lepší rodič, než jsem měla já.*

dítě 2: *Chci si najít přítele, zaměstnání, které mě bude bavit a budu vydělávat hodně peněz a mít milující rodinu.*

Jak připravujete děti a dospívající na budoucí samostatný život v oblasti starosti o domácnost?

vychovatelka 1: *Děti se podílejí na všech běžných denních činnostech v domácnosti, je to jejich povinnost.*

vychovatelka 2: *Intenzivně, takřka denně procvičujeme vaření, úklid, praní prádla, nákupy....*

Dostáváte zpětnou vazbu od dětí, zda jsou po jejich odchodu z dětského domova v životě úspěšní?

vychovatelka 1: *Někteří se vrací, někteří ne, je to velmi individuální, záleží na osobnosti každého jedince.*

vychovatelka 2: *Máme, ale ne u všech, buď chodí do dětského domova, nebo udržují kontakt se svými vychovatelky, které tady byly během jejich pobytu. Obecně platí, že kdo byl v dětském domově delší dobu, zůstává v kontaktu.*

Jak jsou děti připraveny na budoucí život po strážce samostatnosti?

sociální pracovníce 1: *Děti připravujeme na práci v domácnosti, aby byly schopné se samy o sebe postarat. Záleží ale, v kolika letech do dětského domova přijdou.*

sociální pracovníce 2: *Snažíme se pro děti dělat vše, aby byly maximálně soběstačné a zvládaly běžný chod domácnosti.*

Získáváte od dětí zpětnou vazbu, zda jsou v životě úspěšní?

sociální pracovníce 1: *Ne u všech, ale jsou klienti, kteří se objeví na námi organizovaných setkání klientů.*

sociální pracovníce 2: *Někteří jsou s námi v kontaktu pořád, někteří se již neozvou.*

Dospívající opouští dětský domov v 18 letech nebo později po ukončení přípravy na budoucí povolání. Poskytujete jim informace ohledně možností dalšího bydlení a zaměstnání?

sociální pracovníce 1: *Samozřejmě, analyzujeme aktuální situaci konkrétních klientů. Poskytujeme jim poradenství a informace o různých nadacích.*

sociální pracovníce 2: *Snažíme se jim zajistit bydlení ve spolupráci s městskými částmi v Brně, případně hledáme alternativy (dům na půl cesty atd.).*

Rozhovory ohledně problematiky samostatnosti proběhly s dětmi dětského domova, vychovatelkami i sociálními pracovníci. V dětském domově jsou děti vedeny k samostatnosti, mají své povinnosti. Všichni dotazovaní se shodli, že děti a dospívající z dětského domova jsou připraveni v otázce samostatnosti na každodenní život ve společnosti. Odcházejí soběstačné.

Tabulka 5: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti komunikace u dětí a dospívajících z Dětského domova Dagmar dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
dítě 1			
dítě 2			
vychovatelka 1			
vychovatelka 2			
sociální pracovníce 1			
sociální pracovníce 2			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak vás připravil dětský domov na běžný život v oblasti komunikace?

dítě 1: *V dětském domově se bavíme se všemi, takže domluvit se nám nedělá problém.*

dítě 2: *V domově a ve škole mám spoustu kamarádů, se kterými se běžně bavím. Tety si s námi povídají a učí nás, jak mluvit na úřadech, až si půjdeme vyřídit řidičák.*

Jakou pomoc nabídl dětský domov při řešení dalšího života – informace o nadacích, možných přispěvcích, zaměstnání, možnosti bydlení?

dítě 1: *Domov mi nabídl nadaci „Začni správně“ a nadále šlo o samostatnou spolupráci.*

dítě 2: *Tety s námi mluví a pomáhají nám při hledání bydlení, radí nám, kde získat příspěvky a jakým způsobem si o ně požádat.*

Jak jsou dospívající vybaveni v oblasti komunikace při hledání zaměstnání a jednání s úřady?

vychovatelka 1: *Pracovníci dětského domova dělají vše, co mohou, aby byli dospívající v této oblasti vybaveni co nejvíce. Ostatní záleží na motivaci a inteligenci každého jedince.*

vychovatelka 2: *Je to naše povinnost je se vším seznámit, pomáháme jim.*

Jak jsou děti připraveny na budoucí samostatný život po strážce komunikace?

sociální pracovníce 1: *Organizujeme pro ně kurzy, máme k nim osobní přístup, doprovázíme je na úřady.*

sociální pracovníce 2: *Záleží na osobnosti každého jedince, učíme je komunikovat mezi sebou navzájem pomocí praktických ukázek. Komunikace s úřady většinou probíhá za naší pomoci.*

Komunikace je nedílnou součástí každodenního života. Děti z dětského doma, vychovatelky i sociální pracovníce, které byly dotazovány, se shodly, že v otázce komunikace nemají problémy a na život ve společnosti jsou připravené.

Tabulka 6: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti finanční gramotnosti u mladých dospělých zapojených do projektu Symbios dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
mentorka 1			
mentorka 2			
student			
mladý dospělý			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak byli připraveni mladí dospělí z dětského domova po stránce finanční gramotnosti?

mentorka 1: *V dětském domově měli veškeré materiální zabezpečení, ale s penězi hospodařit zcela neumí. Určitě je to strašně individuální. Já si myslím, že v tom se dětský domov snaží. Vím, že jsou pořádány různé workshopy a pracovníci jim poskytují různé informace.*

mentorka 2: *Někteří jedinci mají problém s financemi. Hospodařit s penězi neumí, přestože jsou v dětském domově k tomu vedeni.*

Umí mladí dospělí hospodařit s penězi?

mentorka 1: *Dětské domovy pořádají kurzy. Nevím, na kolik jsou kurzy zážitkové, myslím si, že se hospodaření dá natrénovat*

mentorka 2: *Hospodaření se někdy teprve učí. Když přijdou, říkáme jim na začátku, jak to bude. Když zde bude bydlet, musí platit nájem. Ten si mohou až dvakrát odložit, nejdéle však po dobu tří měsíců.*

Pomáháte jim v otázce finanční gramotnosti?

mentorka 1: *Nabízeli jsme tady kurzy finanční gramotnosti, byl velký ohlas, že ano. Ve výsledku to byly krátká individuální setkání. Zařídili si například účet v bance, někteří ani účet nechtěli. Velký problém nastal, když přišlo vyúčtování, kde byl několikatisícový dluh. Při té příležitosti jsme řešili, jak vlastně hospodařit. Byla to pro ně velká finanční zátěž.*

mentorka 2: *Neumí hospodařit a nejsou schopni zacházet s praktickými věcmi. Zde se vše teprve učí, co se týče bydlení. Vzhledem k tomu, že v dětském domově měli vše zapláceno, nejsou např. naučeni šetřit vodou, energiemi. Byly jim zprostředkovány kurzy finanční gramotnosti. Jsou dospělí, hospodaří si každý sám. U nás je jejich povinností pouze platit nájemné.*

Jak byli připraveni mladí dospělí z dětského domova po stránce finanční gramotnosti?

student: *Mají problémy s financemi. Jde vidět, že nemají nic moc naučené. Mladý dospělý dostane výplatu, utratí ji, pak má zase výplatu, stihne ji vždy nějak utratit. Neumí hospodařit lépe, navíc nemají finance, aby sami bydleli a postarali se o sebe. Je to na každém z nich, mají povinnost pouze platit nájem. Někteří pracují a snaží se, jsou zde i ti, kteří jsou nezaměstnaní, žijí na dávkách a práci si ještě vybírají.*

Jak byli připraveni mladí dospělí z dětského domova po stránce finanční gramotnosti?

mladý dospělý: *Myslím si, že dětský domov nás hospodařit naučil. Je však pravda, že ve skutečnosti díky tomu, že jsme nikdy nemuseli hradit výdaje ohledně bydlení, za oblečení apod., tak jsem neznal v podstatě hodnotu peněz. Postupně jsem se vše musel naučit. Pracuji, příjem tedy mám. Hradím v pohodě nájemné. S penězi se snažím vycházet, ale začátky byly těžké.*

Ohledně otázky připravenosti mladých dospělých, odcházejících z dětských domovů, odpověděli čtyři respondenti z projektu sdíleného bydlení Symbios. Všichni dotazovaní se shodli, že byt v dětských domovech získávají informace k dané problematice a jsou připravováni, aby dokázali hospodařit s penězi, ve svém dalším životě po odchodu z dětského domova mají s financemi potíže. Zejména neumí šetřit. Pokud pracují, výplatu vesměs utratí. Koupí si, co chtějí a přejí si. Například spí jen na matraci a ve spacím pytlí, protože za postel peníze utrácet nechtějí. Vše opravdu záleží na samotném jedinci. Nicméně však vědí, že musí měsíčně zaplatit nájemné, což tak činí. Nestalo se, že by některý účastník projektu musel být z důvodu neplacení nájemného vyloučen. Někteří jedinci nepracují, pobírají pouze dávky, ale i tak nájemné uhradí. Z dětského domova odchází s finančními prostředky do 25 000,- Kč. Ty buď obdrží v hotovosti, nebo jim domov zakoupí vybavení do domácnosti. Vše je na vzájemné domluvě.

Tabulka 7: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti samostatnosti u mladých dospělých zapojených do projektu Symbios dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
mentorka 1			
mentorka 2			
student			
mladý dospělý			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak jsou připraveni mladí dospělí na samostatný život?

mentorka 1: *Vzhledem k tomu, že se jedná již o dospělé lidi, jsou schopni samostatně fungovat, být soběstační, postarat se o sebe. V tomto ohledu je nijak nehlídáme, ví, že za námi mohou kdykoliv přijít a my jim pomůžeme.*

mentorka 2: *Všichni mladí dospělí jsou soběstační. V tomto směru s nimi nemáme žádné starosti.*

Jak jsou připraveni mladí dospělí na samostatný život?

student: *S mladým dospělým jsme spolubydlíci. Je samostatný a soběstačný, s tím nemá žádné problémy. Sdílíme každý svůj pokoj. Když něco potřebuje, může se na mě nebo mentorky obrátit. Když nechce, nemusíme se ani vidět. Každý si žijeme svým způsobem života. Myslím si, že na samostatný život jsou mladí dospělí dobře připraveni.*

Jak jsou připraveni mladí dospělí na samostatný život?

mladý dospělý: *V dětském domově, přestože jsme bydleli hromadně, ne v malém počtu jako v rodině, jsme byli vedeni k samostatnosti a soběstačnosti. Myslím si, že každý z nás se umí o sebe postarat. Spíše je to otázka financí, hledání zaměstnání apod.*

Všichni dotázaní respondenti se domnívají, že mladí dospělí jsou po odchodu z dětského domova samostatní a soběstační. Dokáží se o sebe postarat.

Tabulka 8: Zjištěná úroveň přípravy v oblasti komunikace u mladých dospělých zapojených do projektu Symbios dle odpovědí dotazovaných respondentů

	zcela připraveni	částečně připraveni	nepřipraveni
mentorka 1			
mentorka 2			
student			
mladý dospělý			

V rámci rozhovorů jsme zjistili odpovědi na následující otázky.

Jak ve vašem domě funguje komunikace a vztahy mezi studenty VŠ a mladými dospělými?

mentorka 1: *Myslím si, že jsou tady lidi, a to z obou skupin, kteří jsou introvertnější. Mají rádi kolem sebe klid, jsou rádi, že se málo vidí a moc se nesvěřují. Libí se jim, že není potřeba, aby se příliš účastnili nějakých aktivit. Pak jsou tu lidi, kteří jsou takoví ti paříči, povídají si a jsou rádi, že se něco děje. Vznikly zde krásný přátelství. Co se týče vztahů, je to hodně rozmanité a často se to mění. Jde o přátelství, pak až nevraživost a opět přátelství. Co se týče jednání s úřady, jsme jim nápomocní, rádi jim vždy poradíme. Spolupracujeme se spoustou neziskových organizací. Mladým dospělým předáváme kontakty, kde mohou prostřednictvím nich získat zaměstnání, dávky apod. Problém mají spíše s emocemi a řešením konfliktů.*

mentorka 2: *Vytvořili zde nějakou komunitu, všechny to určitě obohacuje. Jednou měsíčně mají povinné sezení s mentorkou, kde si mohou popovídat a vyřešit své problémy. Jednou za tři měsíce se scházíme celá komunita.*

Jak ve vašem domě funguje komunikace a vztahy mezi studenty VŠ a mladými dospělými?

student: *Záleží na osobnosti každého, někteří komunikují více, někteří se nebaví. Kdo chce, nemusí se vidět. Přijde mi někdy, že se zde uzavřela zvlášť komunita mladých dospělých a zvlášť komunita studentů, kdy mladí dospělí se možná cítí méněcenní.*

Jak ve vašem domě funguje komunikace a vztahy mezi studenty VŠ a mladými dospělými?

mladý dospělý: *V dětském domově jsme byli ke komunikaci vedeni. Myslím si, že každý se baví, s kým chce, tak jak je to u lidí z běžných rodin. Někteří jsou otevřeni, jiní mají rádi svůj klid.*

Mladý dospělý, mentorky i student, kteří odpovídali na otázky ohledně připravenosti dětí z dětských domovů na společenský život v otázce komunikace, jsou přesvědčeni, že po odchodu z dětského domova jsou mladí dospělí schopni komunikace s ostatními lidmi. Jsou po této stránce zcela připraveni.

5.4 Výzkumné závěry

Cílem empirické části diplomové práce bylo zjištění přípravy dětí z dětského domova na budoucí život ve společnosti. Vystaly nám výzkumné otázky, na které jsme se snažili odpovědět. Jednalo se o otázky připravenosti v oblasti finanční gramotnosti, samostatnosti a komunikace. Bylo zjištěno, že dětské domovy děti na samostatný život pečlivě připravují. Během našeho šetření jsme vyzorovali, že nejméně připravené jsou po stránce finanční gramotnosti. Snaží se pro ně v této oblasti pořádat různé kurzy, workshopy, hrají společné hry na toto téma. Taktéž paní vychovatelky s dětmi nakupují v obchodech a učí je hospodařit s penězi. Hodnotu peněz si však uvědomují podle zaměstnanců domova až v období adolescence, kdy začínají pracovat v rámci různých brigád. Přestože příprava dětí v dětském domově po stránce finanční gramotnosti je hodnocena výborně, ukazuje se, že mladí dospělí mají, co se týče hospodaření s penězi, problém. Takřka všichni respondenti vidí nedostatečnou připravenost v hospodaření s finančními prostředky stejně. Sociální pracovníce i vychovatelky se shodují, že děti jsou připravené pouze částečně či vůbec. Odlišný názor však mají děti z dětského domova, které si myslí, že jsou připraveni v této oblasti dostatečně. Velkou roli hraje i materiální zajištění, které domov dětem poskytuje. Na jejich špatné hospodaření s finančními prostředky poukazují i mentorky a student z projektu sdíleného bydlení. V Symbiosu, kde mohou někteří mladí dospělí po odchodu z dětského domova bydlet, pořádají proto kurzy finanční gramotnosti, pomáhají mladým dospělým například se založením účtu v bance. Zájem mají však pouze někteří jedinci. Oslovené mentorky jsou názoru, že by možná pomohlo tento problém řešit na podkladě zážitků.

Za velmi přínosné považují účast na různých kurzech, workshopech a zejména právě brigády.

Další zkoumanou oblastí byla samostatnost. V dětském domově jsou děti vedené k soběstačnosti. Mají své povinnosti. Pomáhají s vařením, úklidem, běžnou starostí o domácnost. Jsou vedené, aby se dokázali sami o sebe postarat. Všichni oslovení respondenti se shodují, že příprava je dostačující a na běžný život po stránce samostatnosti jsou zcela připraveni. I ve sdíleném bydlení se mladí dospělí dokáží sami o sebe postarat, mentorky i studující spolubydlící jsou jim pouze oporou a ochotni jim kdykoli pomoci.

Poslední problematikou, kterou jsme zkoumali, byla otázka komunikace. Zjišťovali jsme, zda se v dětském domově učí komunikovat s úřady, například při hledání zaměstnání,

vyřizování osobních záležitostí, dokladů. Všichni respondenti se shodli, že v dětském domově probíhá dostatečná příprava v této oblasti na každodenní život. Sociální pracovníce doprovázejí děti i na úřady, kde jim pomáhají s pracovníky jednat a komunikovat. Každý den také probíhají rozhovory s vychovatelkami a jinými dětmi. Sdělují si dojmy ze školy, kroužků, osobní pocity. Jsou tedy zvyklí a naučení i hovořit mezi sebou.

Zjistili jsme, že v dětském domově jsou děti připravovány na běžné situace v životě. Učí se finanční gramotnosti, samostatnosti i komunikaci. Nejvíce problémové se jeví, že nedokáží většinou hospodařit s penězi. Samotnými dětmi byla příprava hodnocena ve všech zjišťovaných oblastech velmi kladně. Pracovníky dětského domova i mentorkami byla hodnocena nejhůře problematika finanční gramotnosti. Zde podle nich záleží na samotném jedinci. Zůstává otázkou, jakým způsobem by se dalo na děti více působit, aby i po této stránce byly úspěšnější. V dětském domově i projektu Symbios jsou pro jejich klienty pořádané různé kurzy a aktivity, dochází ke zprostředkování kontaktů na různé nadace i úřady, sociální pracovníce.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá posuzováním přípravy dětí z dětského domova na budoucí život ve společnosti. V teoretické části jsme zpracovali informace, vztahující se k dané problematice. Byly nastudovány v odborných publikacích. V počátečních kapitolách jsme se zaměřili na vývoj dítěte v období dospívání, charakteristiku rodiny, seznámili jsme se s typy rodiny, její funkcí a poruchami. Ve třetí kapitole jsme definovali náhradní rodinnou péči a rozlišili adopci, pěstounství a opatrovnictví. Poslední kapitola teoretické části je věnována dětským domovům. Veškeré poznatky nám pomohly při výzkumném šetření, které je součástí empirické části diplomové práce.

Cílem diplomové práce bylo zjistit u dětí z dětského domova, mladých dospělých, vychovatelek, sociálních pracovníků a mentorek, jaká je příprava dětí na běžný život ve společnosti po stránce finanční gramotnosti, samostatnosti a komunikace. Pro zjištění těchto informací jsme použili metodu rozhovoru s jednotlivými respondenty. Dospěli jsme k závěru, že příprava dětí v dětských domovech je hodnocena velmi kladně, přesto však jsou mezery v jejich připravenosti v oblasti finanční gramotnosti. Doporučujeme se více zaměřit na tuto oblast a vymýšlet další aktivity a podněty, které ovlivní lepší hospodaření s finančními prostředky. Zjistili jsme, že naopak po stránce komunikace a samostatnosti si vedou děti z dětských domovů a následně mladí dospělí, velmi dobře.

Dozvěděli jsme se také, že děti z dětských domovů obdrží částku ve výši 25 000,- Kč ve formě finančních prostředků, nebo po domluvě jsou jim nakoupeny potřeby do domácnosti, či zaplacené nájemné na určitou dobu.

Děti z dětských domovů jsou dobře materiálně zabezpečeni, nicméně po odchodu z dětského domova pouze odkázáni sami na sebe. Což může u některých jedinců vést právě k tomu, že tuto nelehkou situaci nedokáží zvládnout a připojí se k různým sociálně vyloučeným skupinám. Právě tedy okamžik odchodu dětí z dětského domova je klíčový a zlomový, kdy by jim měla být věnována větší péče a pomoc. Také jsme se dozvěděli, že se svými vychovatelkami mají pěkné vztahy a někteří se vrací zpět na návštěvy. Ne jinak je tomu i u sdíleného bydlení, kdy zůstanou jednotlivá přátelství i po odchodu z bytu.

Rádi bychom se zmínili i o úskalí s vypracováním diplomové práce. Problém empirické části spočíval v nynější situaci a skutečností nejen v našem státě, ale i ve světě. Díky nouzovému stavu, omezenému pohybu a probíhající distanční výuce, tedy i vytíženosti

dětských domovů, jsme měli problémy s poskytnutím rozhovorů. Taktéž nebylo jednoduché získat pro rozhovor děti z dětského domova či mladé dospělé. Naopak velmi vstřícné byly paní vychovatelky, sociální pracovníce, mentorky či student, zapojený do projektu Symbios.

Můžeme říct, že hlavní cíl diplomové práce i dílčí cíle byly naplněny. Věříme, že tato práce bude přínosem nejen pro nás, ale i pro všechny, kteří se touto danou problematikou zabývají.

Na závěr bychom chtěli sdělit, že poskytnuté rozhovory od jednotlivých respondentů, možnost osobních setkání v jejich přirozeném prostředí, nás velmi obohatily, naplnily a emočně zaujaly. Díky nim jsme si opět uvědomili nenahraditelnost rodiny. Člověk, který žije obklopený láskou, porozuměním a pochopením nejbližších, patří mezi nejšťastnější na světě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. Organizace náhradní rodinné péče. In: MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-304-8.

BUBLEOVÁ, Věduna, Jarmila KOLUCHOVÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7179-637-3.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

LANGMEIER, Josef a Marie KŇOURKOVÁ. *Psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1984.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4. Praha: Karolinum, 2011. 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a Jiří DUNOVSKÝ a Zdeněk DYTRYCH. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Dítě, rodina a stres*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky, Psychiatr. Centrum, 1994.

- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 112 s. ISBN 978-80-262-0398-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť* 3. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.
- PAZLAROVÁ, Hana. *Potřeba systémových změn v péči o ohrožené děti a rodiny*. In: CHMELAR Tomáš, Oldřich MATOUŠEK, Hana PAZLAROVÁ. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.2008*
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.
- ŠVANCAR, Zdeněk. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Knižnice speciální pedagogiky.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2008. 444 s. ISBN: 80-7178-496-6
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ŽŮROVCOVÁ, Hana. Inspirace od sousedů – podoba ústavní výchovy v Rakousku, Maďarsku a na Slovensku. In: CHMELÁŘ Tomáš, Oldřich MATOUŠEK, Hana PAZLAROVÁ. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.2008*

Internetové zdroje

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů [online]. Praha: MMR, 2012, 352 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/b4ca912e-4cfc-4c15-86fe-005af246fe88/obcansky-zakonik_1.pdf

Shrnutí sociální inovace projektu Symbios [online]. Brno, 2020, 3 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.symbiosbrno.cz/wp-content/uploads/2020/12/Shrnuti-socialni-inovace.pdf>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. Praha: MŠMT, 2002, 30 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38848/>

Zákon č. 305/2005 Sb., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů [online]. Bratislava: MPSVR SR, 2005, 44 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/305/>

Zákon č. 36/2005 Sb., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů [online]. Bratislava: MPSVR SR, 2005, 42 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/20170701>

Zákon č. 194/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online]. Praha: NS ČSSR, 1963, 34 s. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, SPOLEK: Adopce.com: Průvodce náhradní rodinnou péčí. 6. vyd. Praha: Spolu dětem o.p.s., 2014.

Zákon č. 149/2011Sb., o podpoře rodiny a systému náhradní rodinné péče („ZoPR“)

Projekty/Vybavení bytů pro Dětský domov Olomouc. Dostupné z: <https://www.dobremistoprozivot.cz/byty>

Projekt IP I/ Zajištění vybraných služeb sociální prevence na území JMK. Dostupné z: (<https://socialnisluzby-ipjmk.cz/ip-i/sluzby-zarazene-do-projektu/domy-na-pul-cesty>).

Projekt sdílené bydlení Brno. Dostupné z: <https://www.symbiosbrno.cz/#o-nas>

SEZNAM POUŽITÝCH PŘÍLOH

Příloha č. 1: Rozhovory s dětmi

Příloha č. 2: Rozhovory s vychovatelkami

Příloha č. 3: Rozhovory se sociálními pracovníci

Příloha č. 4: Rozhovory s mentorkami

Příloha č. 5: Rozhovor se studentem

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Rozhovory s dětmi

Jak vás připravil dětský domov na další život po strážce samostatnosti, komunikace, finanční gramotnosti?

U každého individuálně.

Jakou pomoc nabídl dětský domov při řešení dalšího života (informace o zaměstnáních, možnosti bydlení, nadacích ...)

Domov nabídl nadaci Začít správně a nadále šlo o samostatnou spolupráci.

Jak dokážete hospodařit?

Sama za sebe mohu říct, že s penězi hospodařit dokáži.

Co byste v dětském domově změnili, vylepšili, co se týče oblasti připravenosti na samostatný život?

Pracovníci dětského domova dělají, co mohou, takže bych nezměnila nic.

Jakou pomoc vám poskytne domov či stát při odchodu co se týče otázky materiálního a finančního zabezpečení?

Možnost čerpání finančního příspěvku a zajištění bydlení.

Jakou si představujete svou budoucí rodinu a celkově budoucnost?

Jsem spíše karieristická a cílevědomá, také rodinu plánuji pozdě. Být lepší rodič, než jsem měla já.

Příloha č. 2: Rozhovory s vychovatelkami

Jak připravujete děti a dospívající na budoucí samostatný život v oblasti péče o domácnost, vaření, praní prádla, nákupy ...)?

Děti se podílejí na všech běžných činnostech v domácnosti, resp. vše, co píšete. Je to jejich povinnost

Jaké podnikáte kroky v oblasti finanční gramotnosti? Jak zvládají děti hospodařit s penězi?

Dětský domov organizuje (využívá) nabídky externích subjektů na workshopy apod. Sami hrajeme hry na tato témata, chodíme s dětmi do obchodů, vedeme je ke spoření a účelnému nakládání s penězi. Mnohdy to nezvládají, resp. až po adolescenci, kdy začnou chodit na brigády a poznají pravou hodnotu peněz

Jak jsou dospívající vybaveni v oblasti komunikace?

Co se týče hledání zaměstnání, jednání s úřady, je to naše povinnost je se vším seznámit, pomáháme jim. Komunikace s úřady probíhá většinou za pomoci soc. pracovníků.

Jakou pomoc jim poskytuje DD, stát co se týče materiálního či finančního vybavení?

Při odchodu dar ve výši 0 – 25 000 Kč.

Máte zpětnou vazbu, zda jsou v životě úspěšní? Vrací se do DD?

Máme, ale ne u všech. Buď chodí do DD, nebo udržují kontakt se svými vychovatelkami, které tady byly během jejich pobytu. Obecně platí, že ten, kdo tady byl delší dobu, zůstává v kontaktu.

Jakou osobnost musí mít podle Vás povolání „tety“ (aby mohla pracovat s dětmi v DD, bez rodičů)?

Empatie, trpělivost, morální síla, schopnost odpouštět, kreativita.

Jaké je požadováno vzdělání pro profesi vychovatele („tety“)?

Pro vychovatele dle zákona o pedagogických pracovnících.

Jak dlouho pracujete v dětském domově?

Je zde 6 vychovatelek, Pracují tady 8, 12, 9, 3, 4, 12 let,

Jaká je Vaše motivace pro práci v dětském domově?

Práce s lidmi - dětmi

Jak Vás vnímají děti z DD?

To je u každého jinak, navíc dle nálady a věku dětí, někdy jsme tety, které pomohou, někdy jsme pro ně jen ti, co dohlížíjí na pravidla, někdy nás dokonce berou jako své nepřátele – ale to je spíše chvilková záležitost. Obecně jako lidi, kteří jim ve všem pomohou. Máme radost, když se podaří navázat vztah založený na důvěře.

Příloha č. 3: Rozhovory se sociálními pracovníci

Jak jsou děti připraveny na budoucí samostatný život po strážce samostatnosti, komunikace a finanční gramotnosti?

Záleží, v kolika letech přijdou do DD. Po celou dobu pobytu v DD jsou vedeny k samostatnosti, absolvují semináře, workshopy a jiné kurzy zaměřené na tato témata.

2. V čem dětem pomáháte - konkrétní příklady s čím?

Organizace kurzů, osobní přístup, praktické ukázky, doprovody na úřady.

Děti opouští DD v 18 letech, některé později z důvodu ukončení přípravy na budoucí povolání. Jaké mají možnosti - kam jít? Poskytujete jim v této oblasti informace?

Samozřejmě, analyzujeme aktuální situaci konkrétních klientů. Těm, kteří nemají možnost vrátit se k biologické rodině (nebo např. k rodině přítele/přítelkyně), poskytujeme poradenství, snažíme se jim zajistit bydlení ve spolupráci s městskými částmi v Brně, případně hledáme alternativy (Dům na půli cesty atd.).

4. Jakou pomoc mají od státu (co se týče finančního či materiálního vybavení)?

Odchodné ve výši 0 – 25.000,- Kč

Máte zpětnou vazbu, zda jsou v životě úspěšní? Vrací se do DD?

Ne u všech, ale jsou klienti, kteří se objeví na námi organizovaných setkání klientů. Někteří jsou s námi v kontaktu pořád, někteří se již nikdy neozvou.

6. Jakou osobnost musí mít podle Vás povolání sociální pracovníce (aby mohla pracovat s dětmi v dětském domově)?

Empatickou, kreativní, klidnou.

Jaké je požadováno vzdělání pro profesi soc. pracovníce?

Podle zákona o sociálních pracovnících – alespoň střední vzdělání s maturitou, nejlépe obor sociální činnosti.

Jak dlouho pracujete v dětském domově?

Pracuji zde celkem tři. První - 16 let (2 x rodičovská), druhá - 11 let (2 x rodičovská), třetí – 3 roky.

Jaká je Vaše motivace pro práci v dětském domově?

Motivace všech je stejná, pomáhat dětem.

Jak Vás vnímají děti z DD?

Vnímají nás jako lidi, kteří jim dokáží pomoci v orientaci se ve spleťtých zákonech. Jako lidi, na které se mohou kdykoliv obrátit s žádostí o pomoc a tu dostanou.

Příloha č. 4: Rozhovory s mentorkami

Mentorka (K):

Existují byty, sice to není své bydlení, ale je to nějaké zázemí. My jsme vlastně ještě o krok dál. Už to není jako dům na půli cesty, kde ty pravidla jsou takový hodně svázaný, je to taková mezi varianta. Taková asi inovativní varianta.

V tom Domě na půl cesty skončí asi málo dospělých, ne?

Odtud máme, si myslím jakoby dost děcek, co zažili něco takového. Vybavuji si, že zde máme jednoho, co byl jakoby u kamarádů, a tam bydlel třeba rok, rok a půl, a tam to nefungovalo. Pak vlastně neměl kam jít a do ubytovny se mu nechtělo, tak šel do domu na půl cesty. Než našel inzerát od nás. Asi tam nechtěl taky zpátky.

Jak se rozbíhal projekt? Jaký byl zájem?

Zezačátku projektu nebyl takový zájem. Problém nebyl v mladých dospělých, naopak ty jsme pak i odmítali, nebo jsme se to snažili dělat tak, abychom pak nemuseli odmítat a říct, že už máme stop stav. Občas nám někdo zavolal. Myslím si, že třeba každý měsíc nám někdo zavolá, že zrovna s tím, že nám někdo odchází, nemáte náhodou místo.

My řekneme nemáme, ale že náhodou se může stát. Ozývejte se nějak průběžně. A u studentů to bylo zezačátku tak, že tam probíhaly pohovory a stalo se, že ten student řekl, že to asi není pro něj a i my jsme řekli, že si myslíme, že to asi nebude fungovat a to bylo jenom u jednoho nebo u dvou lidí. A pak ve výsledku, když jsme měli jez na adaptační kurz, kterým to začínalo úplně, tak nám chyběli dva studenti. A na poslední chvíli vlastně do toho šli a zároveň neměli zkoušky hotový, tak nemohli. Bylo to zvláštní, že jsme měli o dva mladé dospělé víc než studentů. Ale měli na sebe kontakt potom a vlastně to nějak dopadlo, ve výsledku se domluvili, že spolu budou bydlet a dopadlo to dobře. A teďkom taky když třeba někdo odejde, nějaký mladý dospělý, v době, kdy je třeba léto a studenti tady nejsou, tak ej třeba pak problém toho studenta sem dostat. Jakože teď byl covid, bylo to náročný. Ale taky jsme tady třeba dva studenty za covid ubytovali. Že zrovna někdo odcházel a z těch studentů se nám podařilo sehnat někoho.

Původně byla představa taková, že budou z řad MU. Ale pak se to rozšířilo. Není důvod, proč na tu školu tak cílet a původně to bylo, že budeme preferovat obory psychologie, nějaká pedagogika, sociální oblast. Ale pak vlastně jak zezačátku tam byli ti lidé, co přicházeli, byli vlastně informatici třeba a potom jsme se s nima bavili a potom zpětně ta zkušenost vlastně

byla vědět, že je to opravdu dobrý. Že možná, kdybychom tady byli všichni jenom z tý psychologie, tak to vlastně nebude simulovat ten běžný život. Což je vlastně z principu Symbiosu co nejbližší se přiblížit té realitě, takže člověk z VUT nebo měli jste tady kluka, co studoval nějaký servis letadel a něco takovýho vlastně. Technický obory. Že reagují vlastně zase trochu jinak než ti psychologové., že bývají taková jemní, podpůrní a hodní a empatictí. Tak ti technici to třeba nemají automaticky takhle, a to docela dobře funguje. Jako ta realita možná víc pro ty mladý dospělý funguje. Líbí se mi vlastně, že je to teďkom takový mix. Že jsou tady obory různého druhu. Že to není jen psychologie nebo technici. Že to dává tý komunitě vlastně, že to dává takovou rozmanitost. Myslím, že je to dobrý.

Nyní máte plný stav?

Ano, i je to půl na půl, coby pohlaví. Ani jsme neměli vlastně podmínku, že musí bydlet holky s holkama a kluci s klukama, nechali jsme to na nich, to nebylo pro nás rozhodující. Je to jejich bydlení. Na co striktně bazírujeme, tak je to to, aby to byl jeden student a jeden mladý dospělý. Nejde to udělat, aby byli dva studenti dohromady, už principiálně.

Jak funguje komunikace, vztahy?

Myslím si, že jsou tady lidi, a to z obou skupin, kteří jsou introvertnější, mají rádi kolem sebe klid, že se málo vidí a moc se nesvěřují. A líbí se jim, že není potřeba, aby se moc účastnili nějakých aktivit. A pak jsou tady lidi, kteří jsou taková ti paříči, že je jim příjemný, že tady mají prostě gril, že tady můžou posedět, povídat, každý večer jsou u někoho v bytě, povídají si a něco se děje. Myslím si, že jsou tady obě tyto skupiny. Jenom nebo druhý. Pak tady vznikají, že byla někde párty nebo tak, tak si pak někdo stěžuje a to tady tak funguje, to se určitě děje a dělo a zároveň si myslím, že tady vznikly jako krásný přátelství a máme dokonce takový i jako příklady, kdy bydlel mladý dospělý se studentem. Student se už odstěhoval, oženil se, vzal si mladou ženu svoji a on jezdí pořád k nim na návštěvy, na Vánoce přímo. Že se tak nějak sblížili, že i po ukončení projektu jsou spolu v kontaktu. A pak tady máme třeba lidi, kteří vedle sebe jen bydlí a potkají se jen na chodbě, pozdraví se a to je všechno. Takže v tomto je to hrozně rozmanitý a taky se to mění. Myslím si, že tady občas zažíváme i takový situace, kdy to během nějakého časového úseku přejde od přátelství k nevráživosti obrovský, nějaký a pak se to vrátí znovu do přátelství, nebo naopak. Ty vztahy se někdy fakt jako hodně rychle mění a hodně velký extrém. Buď se hodně milují nebo hodně nenáviděj. Ale různě se to míchá.

Jde to od těch mladých dospělých, byli zvyklí jinak, než v rodině?

Těžko říct, prostě takhle to je. Není to nijak zobecněný, konkrétní případ. A přijde mi, že někdy to z toho čtu, že hrozně miluješ a přijímáš anebo je to úplně špatně. Jakoby i třeba řešení konfliktů mi přijde. Že někdy se snažíme ukázat, že ta škála je opravdu široká. Že těch možností, jak se to může řešit, je hodně. Variant je spousta. Tam ej automaticky nenapadají třeba. Často mi přijde, že jdou do těch extrémů. A tady těch hypotéz může být spousta. Že tam jsou v tom dětském domově, rodiče byli takoví, jací byli. Tam je to možná asi vnitřní.

Myslíte si, že tím, že tam chybí ta láska rodičů, zázemí, tak proto jsou takoví?

Ta hypotéza mi tam taky tak nějak směřuje, ale člověk neví no. Ale myslím si, že i ti mladí studenti se tady strašně moc učí, že pro spoustu z nich to taky byla jedna z prvních variant, jak spolu bydlet a zjišťovat, jak to ve vztazích chodí. Že i tím se prostě učíme, že ta škála je širší a zároveň vidím to, že to mají víc extremizovaný tady ten svět. Někdy jsou v dětských domovech na tom lépe než v rodinách.

Já...O své práci a rozhovoru se studentem jsem říkala svým studentům.... Jak jste říkala, že pro ty studenty je to vlastně fajn, tak to mi přijde, že to může být vlastně hrozně fajn a jedna z věcí, co jsem vlastně viděla. Že se můžou promíchávat ty sociální bubliny, Že se vlastně studenti dozví, že jsou takovýhle lidi a až třeba v budoucnu si budou s někým povídat a až tam bude takový ten primární odsudek, on je z děčáku, on je cikán, to znamená, že nemaká, že to tahleta asociace vlastně může být jinak.

Mně je 29, rozešla jsem se s partnerem a bydlím u něj v bytě a vlastně teď si hledám bydlení. A říkám si, kdybych ztratila práci z nějakýho důvodu teďkom, Rodiče mám někde ve středních Čechách a tady vlastně jako kdybych nevěděla, tak i kdybych byla sebezoufalejší, tak já prostě vím, že doma ten pokoj pro mě je. Já vlastně nikdy neskončím pod mostem. I kdybych se dělo cokoli. Ti rodiče tam jsou a je to vlastně nějaká jistota, i když je to deset schodů dozadu, a mám pocit, že to mě opravdu posiluje jako. Nikdy se to třeba nestane a nebudu muset tam jít, ale zároveň je důležitý to tam nemít. Oni musí vždycky bojovat sami o sebe.

Já...myslím si, že je to v podvědomí ... Ano, o to víc si myslím, že dobré najít si nějaké přátele, aby to tak nějak zasimulovali, aby jim třeba pomohli. Ale to jsou všechno jenom dojmy toto.

Mám za sebou sociální pedagogiku a poradenství a zážitkovou pedagogiku ještě tady na fildě. A zároveň dělám terapeutický výcvik.

Měla jste tam i otázku, jaké je potřeba vzdělání.

Vlastně ten náš garant, když byly ty pohovory, tak o tom hodně mluvil a já to jako vidím, že to je to důležité a já vlastně i kolegyně, která je mentorka a psycholožka, máme ty výcviky, i garant a je to opravdu výhodou mi přijde. Obecně pro práci s lidma. A s těmato obzvlášť. Že je jako dobrý prostě to mít v sobě nějak uspořádaný. Protože ta komunikace je fakt náročná. A oddělovat to, co jsou moje témata a co jsou témata toho druhého, což je dobrý a děláme.

Jak jsou připraveni mladí dospělí z DD v rámci fin. gramotnosti, komunikace, sociálně?

To je hrozně velká otázka. Vím, obsáhla. A určitě je to strašně individuální. Já si myslím, že v tom DD se většina snaží, s DD Dagmar máme vlastně hrozně dobré vztahy, že jako nějak tuším, že se snaží, že tam jsou různé workshopy a informace a zároveň si myslím, že v tom věku, ve kterém tyhle informace přichází, že je to nastavený, tak jak je, že prostě ten mladý člověk za chvíli už jako odchází, že se trochu bojím, že se to jako nepotká tyhle věci. Že i kdyby to tam zažívali, že na tohleto jakoby přímo neslyší, nebo neumějí, nechtějí slyšet. Nevím, nakolik ty kurzy jsou třeba fakt jako zážitkový, to si myslím, že by mohl být jeden ze způsobů, jak by to mohli jako pozřít ty informace a říkám si, že třeba pokud má nějaký DD třeba to bydlení, jako byty, kde si to můžou zkoušet, že tam se to dá skvěle natrénovat. Že si jako můžou vyzkoušet. Na, tady máš prostě nějaký ten objem peněz a zkus si teď nějak s tím využít, jestli Ti to vyjde nebo nevyjde. A já mám za sebe pocit, že ještě jako zážitková pedagogika mě natolik ovlivnila, že tím zážitkem a prožitkem se to fakt učit dá. Anebo prostě téma informacema, než když je poskytneme, tak je jako nezámek.

A zároveň třeba máme studentku, která přišla, i vlastně přišla podepisovat smlouvu, byla tady s ní sociální pracovnice, ona nepromluvila téměř ani slovo, jen si nepřečetla smlouvu, ta sociální pracovnice jí to taky vlastně vysvětlovala. Mluvily o tom, měli jsme tady pohovor, kde byla sama, sdělili jsme jí, kolik to tady stojí a že to bude důležité, protože ještě studuje školu. Proč vlastně má motivaci odejít z DD, když nemusí. A tady financovat, co bude potřeba. Jakože jsme o tom vlastně hodně mluvili a ona měla velkou potřebu tady být, takže tady je, zatím normálně platí, i když s nějakým zpožděním, ale platí. A jak to bude dál, nevíme. Že jsem měla trochu pocit, že jestli jako někdy nepřebije ta touha už se dostat na vlastní nohy. Ale bude to fakt těžký studovat, mít brigádu, platit bydlení. A uvidíme, co se bude dít. A tu podporu se tady snažíme dávat. Pracujeme se spoustou neziskovek, kteří znají tu cílovou skupinu, projekty a snaží se jim aktivně to zaměstnání nacházet. My jsme tady

spíše takoví, že propojujeme s těma kontaktama, který můžou získat a nejsme tady jako sociální pracovnice. To v čem já tady jsem pro ty své klienty, tak jsem tady proto, abych jim pomohla uvědomit si, co vlastně se děje, co zažívají, co chtějí a jak se k tomu můžou dostat. Na začátku to bylo vlastně ještě trošku jiný. Dva roky to funguje. Na začátku jsme vlastně dělali takový ty hodně věci vyplňování žádostí o pomoc v nouzi a všechny tyhlety dávky a další věci a spíše hodně propojujeme s odborem soc. péče, máme kontakty, aby to s nima dělali tihleto lidi. Protože ta myšlenka je, až všichni dojedou a já tady nebudu, tak aby věděli, že si můžou zajít a najít pomoc u nějakého kurátora nebo u někoho. I proto se jim snažíme víc předávat ty kompetence, než jim pomáhat třeba. Takže s financema je to asi náročný, zvlášť když odejdou z DD a dostanou těch 25 000 do ruky...Ta částka je různá, záleží ještě na DD. Je příspěvek ze státu. a oni někdy z těch 25 000 zatím třeba pořizují domů, že se domluví, že jim koupí třeba nějaký ty předměty, že pak nedostanou jako to. Ale jinak je to individuální. Každý DD to má asi trošku jinak. A dokonce tady s tou mladou dospělou, která přišla, tak se ředitel DD domluvil, že jí peníze nedají, že je nechají na účtu a že jí zaplatí teď 3 nájmy. Že si sama vzala tu hotovost jenom nějakou. I to se asi děje a že to chtěla sama.

Já mám pocit, že DD Dagmar se s nima snaží hodně bavit o té praktičnosti a že třeba nekoupí pět mixérů a že třeba koupí ledničku. Tady vlastně tyhleto byty jsou nevybavený. Jediný co, tak jsme přes nějakou agenturu, tak oni darují na dlouhou dobu půjčují spotřebiče pračky, ledničky, tak je tady můžeme mít x let zdarma. Že je můžeme využívat. Nábytek si zakoupí sami. Tím je nějak provázíme, máme rozhovory ... Máš částku 24 000, co sis pořídil? Třeba televizi. K čemu televize, když nebudeš mít na čem spát. A zároveň se to taky stalo. Měl nakoupené věci, pak přišel o práci, tak postupně prodával tyhleto věci, aby měl hotovost a z čeho žít. Asi si to potřeboval prostě vyzkoušet. My jsme se s ním o tom bavili a prostě to tak potřeboval udělat.

Jak se domluvili na vybavení do společné domácnosti?

Myslím si, že jsme se o tom moc nebavili. měli jsme jeden rozhovor, kdy student přišel, že už nějaký vybavení má a že to dá do společných prostor, nějakou skříňku a že si řekli, že to bude prostě půl na půl. Anebo si třeba spolu vyrobili. Když tady měli takovou volnou covidovou dobu, vyráběli si z palet nábytek. Měli to jako nějakou společnou činnost prostě. Vyrobili si botník a používají to oba. Ale spoustu věcí si drží u sebe v těch svých pokojíčkách. Lednička je od nás a je v kuchyni. Pračku mají pro oba a ještě mají možnost prát nahore. Je tam prádelna poslední záchrany, kde si můžou vyprat.

Já.. Je těžký přijít, nemít nic, zaplatit nájem.. Ano, proto jim říkáme na začátku, jak to bude. Když tu bude bydlet, musí platit nájem. Oni vždycky dostanou z domova něco, tak si takovéto základní nakoupí, ale je pravda, že tady třeba byli lidé, co měli matraci a měli spacák. To byl případ, kdy ten klient chtěl našetřit na něco jiného a to bydlení pro něho vlastně nebylo důležitý, jen prostě to, že má kde spát. Že radši ty peníze, který dostal, si dával do jiných věcí.

Pracují všichni?

Jsou tady třeba i případy nezaměstnanosti, několika měsíční, nebo i třeba delší čas. A teď zrovna jeden klient já nevím jak dlouho, nepracoval a to bylo třeba třičtvrtě roku. Zažádal si o dávky, které mu byly připsané a jako žil z toho. A to nájemné platil, prodal většinu věc, co měl a tak nějak jako přežíval. A chodil na pohovory. A teď se mu poštěstilo a od 1. začal právě pracovat. Takže to se teďkom obrátil. Máme tu i lidi, kteří zkouší různý zaměstnání, třeba dva měsíce tady, pak tam, prostě testujou, hledají. A pak tady máme ty, kteří ještě studujou. Jedna dělala teďkom maturitu a je v prváku na vysoký škole a má stáž, brigádu, takže je pracující i studující. A pak tady máme jednu, která dělá na OSVČ. Setkáváme se s tou nezaměstnaností.

Když nemůže uhradit nájem? Jaké jsou možnosti řešení?

Máme to tak, že je pro nás hodně důležitý, aby nám ty věci říkali a že se snažíme říkat, že jakmile to řekneš, tak už se s tím dá něco dělat. A když to budem vědět dopředu, tak o to víc. Probléme je, když to rovnou nezaplatí a my pak zpětně dohledáváme, co se stalo. Ale ten princip je takový, že můžou se zpozdít maximálně tři měsíce. A po těch třech měsících, když to nezvládnou, tak prostě ten třetí měsíc už hledáme třeba i další možnosti, aby nemuseli odejít. Uděláme nějaký splátkový kalendář nebo se o tom bavíme.

Tenhleten moment se vlastně ještě nestal. Ale už jsme měli lidi, co dlužili tři měsíce a poslední měsíc se pokusili platit. Bylo to na hraně, ale zvládli to doplatit to. A tím vlastně, že ten nájem má Symbios své nájemce, jsme v podnájmu, Symbios platí městu a když je tam vlastně nějaký dluh, tak my to zaplatíme za všechny a čekáme, co dostaneme my. Ten nájem dluží nám. Takže jsme říkali, že kdybychom někdy Symbios rozšiřovali do širšího světa, že by bylo dobré, aby na to mysleli mít nějaký finanční polštář, protože je to těžký. Když nám v jeden čas nezaplatí víc lidí, tak je to těžký. Ale to už je opravdu striktní. Když má třetí měsíc dluh. Neznamená, že jde o ten dluh. Jeden měsíc nezaplatí, pak zaplatí, pak zas nezaplatí, tak je pořád prostě ten dluh. Vlastně tady máme čtyři pravidla, tohleto je jedno z nich.

Jaká jsou pravidla?

Naše mentorský setkání povinně jednou za měsíc a pak jednou za tři měsíce společnou komunitu. Který ej teda jednou az měsíc, ale jednou až tři měsíce musí navštívit. A platit tedy včas. A oni jako komunita (spolubydlíci) si nastavují svoje. A žádné tvrdé drogy.

A povinnosti?

Za nás žádný nemají. Vůči mladým dospělí studenti.. Mám pocit, že další věc, kterou jsme zjistili po těch letech, co to děláme tady, že studenti jsou skvělí, hrozně moc se snaží, zároveň mi přijde, že mají tendenci jít přes nějakou svoji hranici, hodně pomoci. A že opravdu se snažíme na ty studenty hodně je podporovat v tom, ať se nerozdají jako příliš. Já jsem student, ty můj spolubydlíci. Kamarád, sociální pracovník nebo terapeut fakt ne, spolubydlíci. Takže si myslím, že je dobrý, že když si lidi zažijou, že spolubydlím s někým, budu v pohodě. Nějak se významně nebavíme, nic jsme si neudělali, je to prostě normální. Že to ej super pocit. A když to sleduji, tak to je lidský a může to být kamarád. To ej taky skvělý. Ale nemusí. Mi přijde, že někteří měli motivaci, já se sem nastěhuju a chci toho kamaráda a on mi bude pomáhat. Tak aby to tak nedopadlo a žil si svým životem. Že by se z toho studenta stal nějaký terapeut. Který vyplňuje všechny věci. Měli by se naučit samostatnosti. A sledovat zpovzdálí. Ani ti kamarádi tady nejsou k tomu, aby za nás vyplňovali papíry. Ale myslím si, že neustále máme potřebu jako mentorky jim to připomínat. Ať si to hlídají a snažíme se je učit, ať si to hlídají. Pokud chceš pomoci, pomáhej, ale ber to vědomě a rozumně. Ale rozumím tomu, že když tam jsou, že ta tendence k tomu je. Protože oni opravdu ví, že prožili těžký věci a že ta reakce na to já ti teda pomůžu, je vlastně úplně automatická a já jim rozumím, ale zároveň to nejde. Je to někdy těžký oddělit i s kamarádama.

Distancovali se mladí dospělí?

Mám ten pocit. Mám pocit, že se mladí dospělí teď oddělují od studentů. Není to úplně striktně řečeno, ale trochu jo. Když se jede někam na výlet, tak málokdy se v té skupince objeví mladý dospělý.

Můžou se cítit méněcennější?

Ano, je to možný. A zároveň si myslím, že mladí dospělí tady se moc nepotkávají. Že mají svoje skupinky jako třeba někde mimo Symbios a že vlastně taky hrozně jak kdo. Na začátku to bylo hodně. Oni se studenti dostěhovali až později, než mladí dospělí a zpětně to vidím, že bych to chtěla jinak. Protože se tady najednou objevili je ti mladí dospělí, ten měsíc, dva se

semkli a pak mám pocit, že možná se utvrzovali v tom, jak je to hrozný, jaký příběhy jsem zažil a jak můžu být utržený ze řetězu, protože teď tady bydlím sám. Všechny tyhle varianty. Ale zas jsem tady nebyla, to je jen můj dojem. A že jak sem ti studenti přišli, tak se to jakoby víc uzemnilo. Mám pocit. Tak příště kdyby to šlo v souběhu, tak by to bylo asi lepší. I v tom bytě vlastně. Když tam už bydlel ten mladý dospělý a najednou tam přišel vlastně ten student, takže i to možná bylo těžký, že na té policiče to už bylo zabraný a já chci taky. Ale myslím si, že časem se to víc zvládlo nějak. V červnu končily maturity, tím pádem v dětském domově a neměli kam jít. Pak to tady bylo ještě náročný, že se dodělávala rekonstrukce tohoto domu a že se to krylo. Mezitím byla pauza 4 dnů, tak jsme se ještě snažili domluvit na kolejích, že by bydleli. Byla to taková zvláštní situace.

Já si vybavuji sama u sebe vlastně, že i když mám pocit, že jsem byla vlastně rozumná, tak když jsem šla pak na výšku, kdyby mně ti rodiče několikrát nezopakovali vlastně..Hele a už jsi zavolal na tu kolej, už to je?. Tak nevím, jestli bych to jako zvládla, asi jo. Ale rozhodně pro mě bylo důležitý mít tam vlastně zázemí, hlava je jinde.

Nabízeli jsme tady kurzy finanční gramotnosti, byl velký ohlas, že jo a ve výsledku to byly krátký individuální setkání, že pak nemohli. Že si pořešili třeba účet v bance a nechtěli ani účet. Velké téma bylo vyúčtování za byt. Přišlo před rokem touhle dobou a někde byl ten rozdíl několikatisícový, třeba 10 000 nebo 15, což je obrovská částka, když si to ten mladý dospělý rozpočítá napůl. A my jsme pak řešili, jak to vlastně hospodařit. Že opravdu plýtvá. Byla to velká finanční zátěž. A nevím, jak by se to dalo tady stimulovat, aby si to zažili. Museli to splácet. To byla jedna mladá dospělá, která říkala, že vlastně kde bydlela, tak to byl paušál, mohla cokoli a platila vždy jen 2000 – 3000.

Jaký máte pohled na socializaci, komunikaci, navazování kontaktů?

Já měla představu, že všichni, jak prožili ty náročný věci, že touží navázat dobrý vztahy a je tam ta tendence se až nezdravě i na někoho upnout. A je to i tady, že jsou přání najít tu obrovskou lásku, aby mě měl někdo rád. A že se to často nedaří. Je tam pocit samoty, nějaký sen a člověk přijímá, že to tady je a myslím si, že to je i jeden z důvodů, proč tady bydlíme. Je to i otázka jistoty. Může to být pak nepřátelství a zároveň se to pak prolomit. Měli jsme tady dvojičku, co jsme viděla, že jeden druhého nesl na zádech a druhý týden jsme tady seděli a bavili jsme se o tom, jak prostě je hrozný, jak je to strašný co dělá a jak ho nenávidí. A pak zas jsem je viděl, jak kámoší. fakt se to hrozně rychle mění.

Je to buď anebo.

Pamatuji si, že ej tady hodně téma hodnocení. Co si o mě bude myslet a abych působil. Myslím si, že se snaží, aby na ně byl někdo pyšnej.

Já - Potřebuji nějakou pochvalu, ocenění...No, to je to, co se jim nedostávalo celý život. A proto si myslím, že je dobrý, že jsou tady jak studenti, vrstevníci, jako neformálně a že jsme tady my, mentorky a vedoucí. A všechno mi přijde jako jiný trochu ty vztahy a že to můžou dostávat z různých úhlů pohledu.

Já. I ti studenti se mají možná co tady učit, jaké mají zázemí....Určitě máme i z rozvedených rodin, kdy se staral třeba jen jeden z rodičů. Jsou tady stabilní rodiny. Je to dobré pro ty mladé dospělé, že vidí. Ano, měl jsme to těžký, ale zároveň vidí, že všichni to mají těžký. I ti, co jsou v běžných rodinách, tak to není růžový. Že vlastně mi přijde, že se musí pořád snažit, aby tam měli nějakou jistotu. Kdežto já vím, že rodinu a jistotu mám Že ti z DD musí cítit nějaký ten tlak že tam je.

Projekt jediný v republice. Mohl by se rozšiřovat, ale zatím je to jen pilot. Kdy se zjišťuje, jestli je to dobrý nebo není. Musí se počkat ještě.

A otázka financí. Získávat. Dotuje město, kraj, MU, fondy.

Poloviční úvazek tady, na VOŠ a terapeutický výcvik. Je to dobré, že víc. Nepodařilo se mít plný úvazek a je to rozmanité, příjemné pro mě. Mám tady pocit, že jsem na svém místě.

Kartičky s tématy oblastí, aby pojímalo nějaké identity...Mluvíme o nich. Obavy, co se bude dít, až bude odcházet apod.

Bavit se o tom, s čím přijdou a pak o různých tématech.

Potýkají se s nimi a my jsme tady proto, abychom zastavili trochu ten proces. Usazují se ještě. Ta povinnost nebyla, ale připadli jsme a myslím si, že je to dobrý. Nemůžu navázat vztah., když se nevidíme.

Jak jsem četla ty otázky, ještě jsem chtěla říct, a to je hodně důležitý. Je to téma hranic. Myslím si, že je hrozně důležitý, aby ten pracovník, sociální, učitel, kdokoli, měl dobře nastavené ty hranice. Jak se chovat k těm klientům. Co se tady dělo a děje, např. chtějí vědět o mě info, kde bydlím, s kým žiju, posílají emaily i o víkendu a myslí si, že hned odpovím. tak jsme se vlastně domluvili všichni že držíme stejně a udržujeme tu profesionální hranici. Je pro mě důležitý mít křehký vztah, a zároveň musí vědět, že jsme pracovník, ne kamarád. Oni ty hranice hrozně rádi bouraj a hrají na city, protože se prostě hledají. A mám pocit, že třeba pracovníci jiných organizací, že to cítím, že to není zdravý. A že to pak dělá hrozný maglajz. Na mě tam někde odvezla na pracovní pohovor a je kamarádka teda. Není, je to so, pracovník. Přijde mi to důležitý, nejsme kamarádi a nikdy nebudem, jsme pracovníci.

My jsme v tom domě, kde oni bydlí a stačí, že dojdou v pyžamě sem nahoru a kdo je vlastně v čím obýváku. A máme tady ty terapeutický místnosti a oni ví, že tady do té pracovny musí přijít oblečení. Je to těžké. Máme supervize a toto se tam opakuje hodně často. Tím věkem jsem strašně blízko. Musím na tom vědomě pracovat a nějak se to daří. U studentů je to náročnější. Přijdou popovídat a musí vědět. Tykáme si všichni. Pravidlo tady nebylo je, tak mě štve, nechci jít povídat, je konflikt. Tak ho překonáme, zvládneme nějak.

Důležité a naučit se komunikovat. Jsou témata, o kterých nechtějí mluvit, vyhýbají se, překonáváme.

Psychoterapie dobrovolné, zdarma. Zájem ve vlnách. Chodila polovina, teď dva, tři.

Zájem pořád je.

Doba covidu – všichni zavření, mám pocit už trochu ponorková nemoc. Nebo byli tady sami zavření, vše bylo intenzivnější.

Mentorka (vedoucí).

Myslíte si, že projekt má pro všechny zúčastněné nějaký smysl?

Smysl? Určitě to má. Nejen pro ty mladé dospělé, ale i ty studenty. Já to vůbec neberu jako vlastně po těch 2 letech jako projekt pro mladé dospělé, ale jako seberozvojové prostředí a že to nenechá taky nikoho tak, jak přišel. Bylo to strašně zajímavý, když přišli ti studenti, a už v té době je to učilo přemýšlet jinak. Přišli jsme vlastně, i já, tak nás to nutí víc přemýšlet o vztazích, komunikaci, tak obecně, není to jen o těch mladých dospělých. Každý si z toho odnese to, že může nějak pracovat na svých vztazích, tom rozvoji. A pak to druhé, že vidí tu jinou skupinu, která funguje jinak a posunou se i ty hranice, své hranice i jinak, kam se můžou co si nechat dovolit a zároveň to zvyšuje takovou nějakou společenskou odpovědnost bych řekla. Vyjde, bude se chtít angažovat, zakládat projekty. Mladí dospělí se můžou kontaktovat s jinou sociální vrstvou, což to bydlení je základ, na kterém vše stojí, a můžu si navázat přátelství s tím vysokoškolačkem, ta nějaká sociální bublina, sociální kapitál se může zvyšovat. Můžou mít třeba přítelem právníky, kdežto když vyjdou z DD, mají přátele z vyloučených soc. skupin prostě.

Budou mít nějaké kontakty, sociální zdroje, vědět, na koho se obracet. Prezentovala bych to jako projekt pro mladé lidi.

Člověk se odnaučí odsuzovat. Každý má za sebou nějaký příběh a něco si řeší. A nemusí to být nutně sociálně vyloučení lidé, ale kdokoli. Učí se, co je to úcta ke každému člověku. Asi takhle.

Já... Děti i v současných rodinách mají problém a mohou být na tom hůř jak ty děti z DD.... Přesně, ano. Některé rodiny jsou takové, že děti tam trpí víc, než by neměli rodiče třeba. Vědět, že každý má nějaký problém a pro každého je ten problém nějak závažný a respektovat to s takovou úctou. Nezveličovat ani nebagatelizovat. Přejde mi to jako otevřené prostředí pro učení. Kdo se tomu otevře samozřejmě. Myslím si, že tady může odejít člověk úplně nedotčený. Zalézt si do svého bytu. Ale kdo se chce družít, tak může. Kdo chce, tak se učí. Nenutíme nikoho.

Člověk, který vychází z těch technických a přírodních věd, tak taky. Nemá takovýto zázemí, takovou tu průpravu. Slyším od těch studentů to je divný povídat si o sobě. Nebo to je divný najednou přemýšlet, jak mi je. To je divný si požádat o pomoc. Musím vše zvládnout sám. Učí se zároveň rozvolnit. Že jsme tady od toho si vzájemně pomoci.

Gympl, konzervatoř a vnímala jsme rozdílnost těch dvou škol. Gympl dá ty fakta, učte se. V hudbě jde ale člověk neustále do sebe. Jak můžou být lidé různí, z těch škol. Přesně tady na těch školách jsou učeni nebýt za sebe, schovat se za ty vzorce. Konzervatoř - Kdežto tady být za sebe, svůj názor, aniž by za to byli nějak zkritizováni. Že každý názor je vlastně přijímaný. Učit se to přesně. Žádný názor není špatný, žádná věc není špatná.

Mají intenzivní prostředí, ve kterém mohou zkoušet. A i když se pohádají, tak si zkouší řešit tu hádku., vyřešit ten konflikt, protože když člověk nebydlí v takové komunitě, jednoduše uteče od takového problému. Tady to musí vyřešit. Tady ví, že bude toho člověka další 3 roky potkávat. Že si myslím, že si každý posune ty hranice, hledá sám sebe. Psychoterapeutické výcviky jsou zde dobrovolně, kdo chce. Když vidíme, že někdo něco řeší, tak mu ho doporučíme. Nebo to třeba proběhne na tom mentorském sezení. Když přijde na téma terapeutické, že už vidí, že by byl nutný zásah, ale jinak je to na každém. Když chce být v kontaktu, se domluvit a začít terapii.

Mladí dospělí jsou odlišní? Citově handikapovaní?

Nemám žádné takové vzdělání v tom oboru. Může se to vysledovat na malém vzorku jakoby. Je tam třeba ve vztazích konkrétně třeba couvání tam a zpátky. Snaží se nějak vztah navázat, ale zároveň když dojde k nějakému navázání, tak se vzdálí. Někjaký strach možná. Ta deprivace nebo trauma vztahové. Pak to, že to je hodně asi negativní, ale zároveň v tom taky můžou pracovat. Že zkouším neustále hranice všech. Co si můžou ještě dovolit. A půjdou přes

to a znova. Aby si splnili to, co chcou . Často to tak je. Já osobně o tomto budu přesvědčovat druhou osobu. Že my tady musíme mít jako hrozně pevnou strukturu. Hrozně nastavený kam jít, co si nechat dovolit. A i když bychom všichni řekli svobodně jo, klidně ti to udělám, tak aby nedošlo k nějakému porovnávání. Mně to nesplnili, tobě to splnili, tak si musíme nastavovat hrozně pravidla, protože zkouší, co to jde. To, že někdy jsou jako nevděční za to. Berou vše jako samozřejmost. Jako vše, co se pro ně udělá. Vy jste nám pomohli. Takže se jim furt dává jako podporu, ab oni sami hledali řešení a řešili, že my to za ně nevyřešíme.

Já – to mají možná z DD vše, opora v tetách, zabezpečení..... Ano, tak to bude. Taky to, že nějakým způsobem hledají sebe a identitu, co je vlastně baví to je taky časté téma tady. Pak úplně třeba úplná prkotina. Že jsou vlastně přecitlivělí, když se něco děje po zdravotní stránce. Hned běží k doktorovi. V tom děcáku asi, aby se vyvarovali nějakých velkých problémů, tak skutečně asi když mají problém, jdou k lékaři. Přijde mi, že jsou medikováni až moc, jak po té psychické, tak fyzické stránce. Pilulky a všechno, hned řeší. A přitom jsou to třeba maličkosti, které by mohli zvládnout.

Já.. asi zodpovědnost tet.....Ano.

A pak takovéto, že nejsou schopni zacházet s praktickýma věcmi. Jsou schopni protopit skutečně. .To se tady vše učí teprve. Doma možná, jak si řídíte tu domácnost vy, tak každý šetří víceméně. Tak jsou k tomu vedeni. Mám pocit, že u nás se pořád křičelo zavírej dveře, zhasínej, apod. V DD v pohodě, oni to neplatí. Postarat se o sebe, abych měl na všechno, je prostě těžký. To vše dochází až později. Nám taky došlo asi až během výšky, co vše stojí. Ale oni k tomu nejsou vedeni přirozeně vlastně. Bylo by dobrý najít ten prostor pověnovat se někomu, v čem je dobrý, co by mohl, někdy stačí málo třeba pomoci. Ale uvědomuji si, že tam prostor na to není,. tak se vyberou nejjednodušší školy, aby s tím neměl nikdo práci. Dovedu si představit, že tam i snižování sebevědomí taky funguje nějak.

Je to na 4 – 5. Nemáme to ještě stanovené, jak se to bude posuzovat. Máme tady holčinu, která maturovala, je na vysoké, takže 5 let ještě výška, takže se uvidí. Asi individuálně. Studenti nastoupili starší, tak tu asi nikdo nebude jakoby dýl jak ty 4 roky. A pokud nenastoupí na doktorát, tak musí odejít.

Já. .i pro ně to nebude pak jednoduché odejít...určitě, už tady vytvořili nějakou komunitu. Jdu k sousedovi, v běžné bytovce. Nájmy za cenu sociálních bytů. Budou mít třeba výhodu, když si tu našetří nějaké finance.

Já – obohatí to určitě všechny...Ano, i nás, tým. Já myslím, by to mentorky zvládaly, tak si myslím, že by mohly přibýt ty dva byty. Tím, že se to nastavilo, že ej to jako pilot, tak vlastně

testujeme. A taky nám nedává smysl větší komunita, větší skupina lidí. Těch 20 je max. Nebo by se to hodně trhalo.

Já ..myslela jsme víc domečků.. Budou další domy, to se může stát.

My jsme chodili do kroužků, najezdila jsem se s orchestrem, do skautů.. Člověk si to užil a tím pádem je schopný jít sem. Ale kdo to neměl v určitém věku, tak se tím nevysytil a teď to hledá.

Logicky to vše nějak navazuje. Člověk je pak schopný z toho vyjít jako silný jedinec. A podle mě, když se to neděje, tak pak hledají. Nejsem odborník, ale jak sleduji sebe a společnost.

Já...nemusíte být odborník, máte zkušenosti ze života, život je učitel...jo, taky mě někdy mrzí, že jsme nešla nějakým pedagogickým směrem.. Hraji na smyčcové. Budu hledat další zaměstnání.. Tady mám ¾ úvazku.

Doufáme, že se to bude dařit a budeme to šířit dál...

U nás děcek spoustu rodiče má, jsou nějak v kontaktu, že třeba jsou tady 2, 3, co neví, odkud pochází. A někteří jsou v kontaktu, ale rodina je slabá, není to na nějaký návrat do rodiny.

Rodiče nemají pocit zodpovědnosti za ně.

Dětské domovy se teď snaží mi přijde.. Přijde mi, že ten domov je schopný, jak je schopný ředitel. Někdo má i byty. Není žádný postup, každý DD si vše řeší sám. I u dětí, kteří odchází. Nikdy jsme si neřekli, že bychom to nezvládli. Chtěli jsme tomu po roce dát nějakou strukturu, tak proto setkání s mentorkami. Neumí naučit se svobodou, neumíme všichni, oni vůbec, Vyvíjíme se za chodu. Pravidla, pak jde rozvolňovat.

Projekt i výzkum zároveň. Zkoumáme, co se vlastně v té komunitě děje. To jsou problémy, co nás nemohly dopředu napadnout. Takže teď už vše shrneme. Po dvou letech můžeme předpokládat, co se vše může dít, co nastane v jaké situaci.

Obohacuje vše i nás a rozvíjí nás.

Příloha č. 5: Rozhovor se studentem

Student

Mendelova univerzita

Obor Ekonomika management

Hledal bydlení

Nenaplnili počet, tak to rozšířili na všechny VŠ

(i VUT, MU)

Jak jste přišel k projektu?

Hledal jsem prostě ubytování, takže to bylo klíčový a už jsem to hledal třeba druhý měsíc, něco, aby to nějak vyhovovalo, a pak jsem narazil na tohle, tak jsem tam nějak napsal a pak jsme se sešli. A zrovna tam měli místo. A tím, že to rozšířili na ty všechny VŠ, tak možná tím vlastně se mně to nějak zobrazilo na FB a už to bylo. S tím že tam nebyl nijak nával. Teďka už prý mají nějaké, jak to říct, další zájemce. Takže kdyby někdo z nás vypadl, že prý už to bude jednodušší. Já myslím, že už je to trošku v podvědomí. Ten začátek byl spíš horší. Což mě překvapilo. Že mají hodně studentů, tak jsem myslel, že z té Masárny bude dost a že se to nepovedlo vlastně. Jakože je to zajímavý. Takže primárně šlo o to bydlení. Že jsem hledal vlastně.

Máte asi nějaké výhody?

Je dobrý, že každý má svůj pokoj, jsme tam jen dva teda, je to v centru, což má taky své výhody. A nájem je tak vysokej asi jinak, než by v centru měl být. Takže to město trošku dotuje. Protože i ta budova je města, takže je tam taky v tom projektu zapojeno.

Přišlo mi to jako pěkný, dobrý nápad takhle to propojit a líbilo se mi, že teda budete znát všechny v tom domě. Což takhle známe se všichni. Což je takhle fajn, že se znáte všichni a že to není takový anonymní. Než kdybych bydlel někde asi na bytě. Takže tady ta myšlenka byla dobrá.

Jaké je tam bydlení?

Nevěděl jsem vůbec, do čeho jdu. Já jsem předtím vlastně nikoho neznal ani. Jako z děcáku. No Takže jsme se sešli předtím. On se mnou je jakože úplně v pohodě. On už je taky jako dospělý, takže od 18 už je na svých nohách, takže je to znát. A taky tam jsou problémy s těma

financema. Jde vidět, že nemají jako nic moc naučené. Že prostě má výplatu, tak ji utrácí a pak má zase výplatu a že to nějak stihne utratit a nehopodaří lépe. No, tak to i ti lidi, co nejsou z děcáku, tak mají problém s financema.

No u nich je to spíš ale takhle fakt, že vlastně když je v 18 z tama, jak to říct, pustí, tak prostě nemají ani ty finance, aby si prostě sami bydleli, že. Takže je to vyloženě láká k tomu, aby bydleli někde v nějakém bytě, kde je víc lidí, kde se bude míň platit. Takže tohle byl taky jako určitě dobrý krok pro ně.

Není to tak finančně náročné to bydlení. A mohou teda poznat další lidi.

Pomoc? To byla vlastně ta myšlenka. Že my jim budem tak jakoby ne úplně pomáhat. Ale že třeba se něco od nás naučí. A já si myslím, že se to otočilo, že spíš se učíme my od nich jakože nějakým třeba těm sociálním citěním a takhle. Jako něco takhle, nic hmatatelnýho prostě. Něco, co si tak jenom jako uložíte a pak si řeknete „aha“. Ted' se vlastně děje tohle a třeba to pak někdy můžete použít. No, trošku, vlastně jako víc jsem se vžil do té jiné skupiny lidí, kterou jsem si vlastně předtím neuvědomoval, že tady s náma vlastně je, že v té společnosti žijí. Takže třeba na ten problém, který já vidím nějak, tak oni zas vidí úplně jinak. Takže v tom je to dobré. Že se vlastně protly takové dva světy v jednom místě. No a ted' to teda běží druhým rokem a vize je.. No, ještě vize. Myšlenka byla třeba, že to dá ještě nějak rozšířit i do Ostravy nebo do Prahy. Až teda asi za ty další dva roky, až bude jakože ty čtyři roky s námi, co tam jsme a pak možná i nějakou tu evaluační zprávu a na bázi té by se to dalo třeba rozšířit i do dalších měst.

Máte to na 4 roky?

Jo, ano, maximálně na 4 roky. Ale smlouvu podepisujeme vždycky po roce nebo můžete vypovědět i dřív. Ale přes ty čtyři roky bysme tam už neměli být.

A když je ta vysoká třeba tři a dva roky? To by nemělo vadit, říkali, že by se to dalo ještě třeba jako domluvit, třeba právě tady, když to máte na ty dva a tři roky. Ale tam snad nikdo nezačínal ani bakaláře, že už všeci byli nějak rozjetí, že to stejně skončí dřív. No a ted' už se to jako protáčí. Vlastně nás tam je 16 celkově a ted' už těch původních nás je myslím 12, takže 4 jsou jakoby noví. Za ty dva roky.

I z těch DD? Ano, celkově.

Jaká je tam komunikace? Vzájemná?

Já myslím, že komunikace dobrá, je to dva roky, takže to zase není tak moc a je potřeba tak. Asi každý měl nějaký svý návyky a v tom bydlení, že tam jsme jen dva, tak když jsem to neudělal já, tak je jasný, že to udělal on, když se tam třeba něco stalo nebo je něco potřeba uklidit nebo tak ...že to není jak na tom studentském bytě, kde nás bylo třeba pět, tak se to nějak točilo a ty věci se tak nějak přehazovaly na ty další. Takže v tom to bylo třeba na tom začátku dobré, že jdete do toho prázdného bytu spolu a je to třeba nějak zařídit. Tak já mám tady tohle, tady tohle, tak na tom se domlouvat. No a teď to už podle mě jede dobře. Že každý má nějaký ten jiný režim, tak jsme si na to nějak zvykli, že má každý svůj pokoj a postě, když chce mít klid, tak jde prostě do pokoje anebo si sednem v kuchyni. Je to vlastně dva plus jedna. Probere se něco. Jo, já myslím, že takhle je to takové pohodové.

A je stanoveno, že denně musíte být nějak spolu, povykládat? V Nějakých podmínkách sdíleného bydlení?

Ne, vůbec, to oni nechtěli. A asi je to právě dobře, no. Že to tak vlastně nechali jako. Tam jsou 3 nebo 4 pravidla ...Tak teď nevím, jestli vám všechny úplně řeknu. To je psaný myslím i na těch stránkách, když se podíváte. Tam je to možná zmíněno. Vy se ani nemusíte zapojovat do nějaké té interakce, že to je na vás prostě. Tím, že už tam jste, tak jakoby doplňujete nějaký ten článek toho celého projektu.

Já- Tak určitě to nějak do toho vtáhne...Jasně, někoho víc, někoho míň. Třeba teď jsme si tam udělali vzadu, nevím, jak to říct ...za tím domem v tom prostoru. Dá se tam vjet dovnitř, je tam malé parkovišťátko, a tam je pak takový plácek. Tak jsme tam uzmuli trošku toho plácku, a dali jsme si tam nějakou zeleninu. Takže to je taky nějaká možnost, že se může kdokoli připojit, zapojit, pomoci nám opečovávat, pak z toho mít nějaký ty plody no. A je teda zajímavý, že víc se zapojí ti studenti než teda mladí dospělí. Buď se ostýchaj nebo o tom třeba neví, nebo si myslí, že je to jenom naše věc. Že když jsme si to založili, tak je to jenom pro nás. To někdy mi přijde, že dávaj třeba najevo, že to rozdělují. Ty dvě skupiny. Že vy jste ti studenti a my jsme ti mladí dospělí. A někdy to tak i řeknou, jakože si myslí, že pak my za studenti držíme spolu, tak oni pak drží spolu.

Myslíte si, že je to nějaký pocit méněcennosti?

Je to možný. Někdy to fakt tak je. Teď už to není tak často. Ale zezačátku se to zdálo, že nám dost teda házeli do ksichtu, že teda vy jste ti studenti a my jsme tady ti...My vlastně jednou

měsíc máme setkání komunitní, kde se teda všichni setkáváme a probíráme nějaký věci, co se děje a tak. Jestli má někdo něco, co chce probrat, co bysme tam řešili. Nebo kde se má nebo nemá kouřit, jak se vyváží popelnice, jakože nějaký ten systém vlastně celého toho domu. Jak se vytíraj pavlače a tak. Takže to jednou za měsíc a to je naší povinností. To je jedno z těch pravidel. A jednou za tři měsíce se tam musíte otočit. Takže dvakrát můžete vynechat a pak už musíte jít. Jednou za čtvrt roku tam musíte být. No a tam se řeší věci v rámci celé komunity, ne konkrétně nějaké problémy na bytě. To se pak dá domluvit s mentorkou a třeba pak je možnost s nimi řešit úplně cokoli.

Jsou vstřícné mentorky, že?

To určitě. První rok to tak nebylo, ale ten druhý rok je teď nový tady to, že se musíme i jednou za měsíc sejít jako ve čtyřech očích. Jako já a mentorka. A stejně tak ten mladý dospělý. To je teďka nový. Asi od podzimu. Asi to pak mají do těch zpráv evaluačních, aby mohli konkrétně zjistit, co se děje, co se neděje, co je špatně, co ne. Takže některým se to nelíbí, že už je to moc. Jo, zdá se? Těm studentům nebo těm mladým dospělým? Tady to asi nejde říct. Tak někdo z tama, někdo i z tama. Některým studentům, ale i některým těm mladým dospělým. Přijde jim to jako, že nemají co probírat, říkají. Ale to je úplně na vás. My třeba s tou mentorkou mnohdy neprobíráme ani něco konkrétního, ale třeba o našich životech konkrétně. Kam pojedeme na dovolenou a tak. Já si vždycky vezmu kafe k tomu. A někdy to fakt přijde moc, že vlastně musíte mezi čtyřma očima s tou mentorkou a pak ještě na tu komunitu jednou za měsíc nebo za ty tři.

Já – tak zas je potřeba nějaká zpětná vazba, aby oni věděli... Právě, já si myslím, že jako je to dobrý.

Já. A víc pak to i vám pomůže k nějakému zamyšlení. Jo, přesně tak. Že vím, že tok něčemu je. Já to beru jako nějakou součást toho sebevzdělávání. A vlastně díky tomu se to má rozvíjet i nějaký ten projekt a to vlastně jsme to teď řešili s vedoucí toho projektu. Že my stavíme ty základy, na kterých budou pak třeba když to bude v Praze, pak vycházet z toho, co my jsme tady jakože dělali poprvé nebo tak. My úplně dáváme ty základy tomu. My jsme ti pilotní.

Co se týče té hodnoty peněz. To asi neznají, že? Vše v DD mají zabezpečeno, nakoupeno.

Ano, asi to tak nějak je. Zase bychom to nemuseli zobecňovat na všechny. Určitě je někdo, kdo bude na tom líp, ale asi to fakt pochytil až potom, co odešel z toho domova. Nějak se to sám naučil.

Když máte klasicky rodinu. Tak třeba, když váš otec někde nebo někdo z těch rodičů je hrdina a vy chcete třeba taky být takový. Otec je třeba dřevorubec a vy chcete taky něco tak, máte třeba nějaký ten vztah k tomu dřevu a tak nějak k tomu směřujete. Oni vlastně tady není podle mě v tom dětském domově nijak rozvíjeno nic. A potom, když je hodí do toho života, tak oni vlastně neví ani, co chtějí dělat. A pak to prostě trvá asi nějaký ty roky. Vlastně zjistí, co chtějí, nebo co mohou.

Já. když se nechytanou nějaké té partyAno, a pak to mají vlastně jako jen výmluvu, že teda jsou z toho dětského domova ...peníze asi dostanou jak kdo, to možná záleží na tom dětském domově. Co dostanou, není moc, ale na druhou stranu lepší, jak nic. Oni když třeba ví, že mají odejít z toho domu, tak když jich odchází třeba víc, tak už se domlouvají, že půjdou spolu bydlet nebo tak... takže v tom je to zase jako dobrý. Na někoho se spolehnout, že už se vlastně znají.

Já.. pak si musí najít práci, vesměs mají učební obory.....To asi jo, což je vlastně jako dobrý zase. Pracovat chtějí jak kteří. Teď taky tam všichni nepracujou, přes tu korunu jakoby. Někteří jsou třeba vybíraví, že vyloženě a to se mi nelíbí a tohle a tohle a nedochází jim vlastně jako, že když budou takhle vybíraví, že budou jako půl roku bez té práce, že jo. Když budou furt hledat. Místo toho, aby ji teda vzali a dobře, nebaví je to, ale nějaký příjem mají a při tom můžete hledat nějakou tu další práci. Nějak už jim nedochází tohle podle mě. Takový nějaký to, jak to říct, ta vidina. Když nevezmu tuhle práci, tak se to psoune o týdně a nebudu mít peníze na příští měsíc prostě.

To bych řekla. Na to, jak jsou z DD, tak nejsou na toto jako skromní...No, to ne no. tady je možnost s tím posunutím nájmu. Jde to, ale musíte říct dopředu a ne že to řešíte, až se má platit a vy vlastně to začnete řešit. Když dopředu avizujete, že teď je to vlastně tak špatný a domluvíte si, jestli to jde posunout, tak vyjdou vstříc. Zaplatí to oni a pak to dáte jim. Myslím, že můžete dvakrát a potřetí když to uděláte, tak končíte. To je to další pravidlo, že musíte platit. Ale jde to jakoby se domluvit. Neprominou to, to ne, ale dá se domluvit na pozdějším termínu.

Pomáhají mentoři jim získat nějaké příspěvky?

Některým pomáhali vyloženě hledat ty práce. Ukazovali kde, jaké jsou možnosti. A mentorky taky znají nějaké ty skupiny nebo ty další projekty, které se snaží pomoci, tak je snaží zapojit i do těch jiných aktivit. Ale zas kdo jak chce...

Takže vy nemusíte jim v tomto pomáhat?

Ne, ale samozřejmě. Když se na mě obrátí, tak pomůžu. Ale neříkám, že toho vím víc, než ty mentorky jakoby. Ty se v tom asi pohybují víc, takže toho víc i ví a to je dobrý, že se na ně můžete obrátit s čímkoli. A buď pomůžou, nebo taky neví nebo řeknou, tohle si musíš vyřešit sám. Záleží asi na tom, co je to za problém. Takže ta hranice asi záleží na nich. Jak moc pomohou nebo nepomohou. Ale jsou tam vlastně pro nás, takže všechno se dá domluvit.

Jaké je tam pohlaví?

Vychází to teď asi půl na půl. Ono to zezáčátku tak pěkně vyšlo. Po bytech jsme byli holky, holky, kluci, kluci. Teď už se to promíchalo a jsou tam ve dvou bytech už holka, kluk. holka, kluk.

Jsou všichni nebo musí být z Brna?

Asi ne. Ale asi v Brně dělají, nemělo by smysl nějak dojíždět. U některých šlo i přes někoho, kdo tam bydlí. Šířilo se to přes nás i přes ty mladé dospělé zas do dětských domovů. Nebo oni jsou tam s nimi pořád v kontaktu s tím dětským domovem, jsem zjistil. Ty vychovatelky mají jakože dobrý vztahy, si píšou na Vánoce nebo tak. Nebo se tam někteří jeli i podívat a tyhle vztahy udržují, to je dobrý. Asi i jak ví, že jim nějak pomáhali, takže se snaží udržet ty vztahy. To musí být náročné pro ně, pro ty vychovatelky když jim tak vlastně prochází několik lidí pod rukama a oni vlastně se pak vrací, tak udržovat ten kontakt musí pak být náročné pro ně. Vlastně si pak tvoří zas i nové kontakty. Tak to už musí mít tak i povahu na to, když dělají takovou práci.

U některých mi přijde, že se jdou podívat do toho domova zpět, na ty Vánoce nebo tak. A jakože jim ukázat, že když odejdou, dívejte, já normálně funguji, mám práci, že když odejdou, tak se dá žít, jak to říct, žít plnohodnotný život.

Já – kolikrát ale děti z běžných rodin se mohou mít hůř. Ano, to je pravda. V tom domově nějakou jistotu mají, to oblečení, mají se na koho obrátit, jakože po té materiální stránce jim tam nic nechybí, zas to je asi jednodušší ta stránka, ta nemateriální jim jako dodat, než jakoby. Možná kdyby tam bylo víc tet a víc se věnovali jako konkrétně, jestli by to bylo lepší pro ně. Já vlastně ani nevím, jestli tam mají nějaké kurzy nebo něco, nebo nějaké kroužky.

Já.. Mají možnost navštěvovat ZUŠ apod. Materiální zabezpečení, vše tam mají. Chybí to jakoby citové zázemí. ale to nemají ani v rodinách.

Ano, jak říkáte, asi není někdy být lepší v normální rodině, jak říkáte. V každé je to jiné. Ta jistota tam je v té rodině, to ej asi větší. Tady se obrátíte asi jen na tu tetu, případně na některou z těch tet, záleží, jestli jste v nějakém dobrém vztahu.

Jestli by nebylo pak třeba lepší, když ví, že pak odejdou, tak ten rok, než odejdou, tak dělat tohle, tohle, tohle. Větší informovanost od těch tet. Nebo až odejdeš, tak můžeš to nebo to.

Slyšel jsem, že záleží na tom domově. Že někteří, kam chodili finance, měli lepší možnosti než jiní. Kdežto v porovnání s těma některýma rodinama, kde peníze nemají, nejedou ani na dovolenou. Zase si na to zvyknou, že třeba jedou každý rok k moři. A toto jsou státní peníze na to, že? A pak mají nějaké sponzory určitě.

Tety jsou pak jenom jako vychovatelky. Ony se jenom starají. Ale tady ta praktická stránka tam taky musí být. To je škoda. To kdyby tam jednou za čas přišel někdo externě a takhle se s nima o tom pobavil. Takhle by byli pro ten stát úspěšnější a pro tu společnost. Takhle jim ten stát nedává dobrou možnost, aby se někam mohli posunout a být užiteční tomu státu. Toto je chyba zas asi toho státu. On nic nedělá, dá tam jen peníze a myslí si, že je to v pořádku. Čekal jsem, že je to vše víc promyšlené, lepší. To jsem třeba vůbec nevěděl, jak to takhle funguje. Prostě tady máš peníze a běž. Čekal jsem, že to bude lepší. Je to jakoby smutné, že to není tak promyšlené ten proces. Jak je lépe začlenit. Nebo se pokusit, aby se lépe začlenili, měli možnost.

Bylo by možná dobré zjistit, jak to mají V Rakousku, Německu a tak. Když se snažíme v mnoha věcech inspirovat. Tak tady by to možná bylo na místě nějak vylepšit.

Když bydlíte s tím mladým dospělý, obrací se na vás, nebo si žije tím svým životem?

A vy jste nu jen nablízku. Beru to jako spolubydlící, necítím se nikoho součástí, nebo že něco musím dělat. Teď je tenhle ten byt, tady bydlíš ty, tady bydlím já a tady to máme společný. Já ho tak vnímám, jako spolubydlícího, ne jako nějakýho člena nějakého projektu. No, tím, že jemu je 25. Takže 7 let funguje sám na nohou, má dobré kontakty s tetama, rodinama, kde byl, udržuje to. Nějakou jistotu má. Obrátí se na tety, rodiny nebo na bratra. Má bratra, jezdí za ním, navštěvují se. Ten to tak dobře uchopil, no. Když potřebuje nějakou pomoc, má v podstatě kam. Pracuje, je kadeřník. To je potřeba taková profese. Spíš, a to je už i tak z toho děcáku, že vlastně nikdo z těch mladých dospělých, no teď vlastně jedna tam byla na vysoké škole. Je tady nějaká myšlenka na začátku toho projektu, že třeba když jim budem nablízku, tak že by taky chtěli zkusit studovat nebo tak.

Jo, že byste je nějak natáhli k tomu vzdělání?

Jo, ano, to myslím, že tam mohl být jeden z těch dílčích cílů. Ale to se zatím nijak nepovedlo.

A kdyby začali studovat, jak nájemné apod.?

To nevím no. To by museli z brigád, distančně studovat nějak. Asi by tady ten kadeřník šel. Do školy a lidi si objednat odpoledne. Není to o tom asi. I když ta jedna teď vlastně maturuje a chce zkusit výšku. A já myslím, že to chtěla i předtím. Spíš ji to asi v tom upevnilo, že fakt chce zkusit, když vidí, že my studujem a že to fakt k něčemu je. Ale spíš možná mnozí nevidí jako dopředu zas. Že když teď budu studovat, tak pak zas budu mít víc peněz. Ale vidí, že já potřebuji ty peníze teď, potřebuji zaplatit nájem, takže nebudu studovat. Protože bych pak nemoh platit nájem a vydělávat peníze. To možná je zas v tom nějak zamotaný takhle, takže. Já – nejsou naučení asi jako přemýšlet o budoucnosti, plánovat.... Asi ano, oni neví asi, co s nima bude dál, až odejdou z toho domova.

Nemají asi žádné vzory po těch rodičích?

Právě. Oni se asi nikam nedostávají bez toho souhlasu těch tet, kontakt ani není. To by možná právě, to se zas vracíme k tomu návrhu, kdyby tam možná někdo docházel a dělal seberozvojové skupinky, bavil se s nima o tom, co chtějí dělat. No, že vlastně jsou tam izolovaní mezi těma svýma, v té své komunitě. Možná, kdyby dostali kontakt od 15, snažili se zapojit, dostali brigádu, pak by to nebylo tak naráz, až je v 18 vykopnou. Ke konci základky mají děcka už brigády, to tam asi nebude. Bylo by dobré myslet na to a rozvíjet je.

Já.. na internátě je to taky obdobné, mají jen vycházky. Vždy musíte jinde, než doma dodržovat pravidla..... Mně přijde, že jsou víc hlídáni v tom domově. Že vlastně moc nekonají z toho, co chtějí. Oni jak pak třeba v těch 18 vypustí a oni zas chtějí všechno.

Já, takže zase pak myslíte extrém?... Ano, že najednou mají volnost a chtějí vše. Ono je to vlastně tak propojené asi s tím užíváním svobody.

Byla jsem na táboře, kde si mezi sebou brali finance, nebo spíš i těm jiným dětem.....Jo, to je možná zas ta nějaká křivda jejich jakoby. My jsme ti, co nedostali peníze, tak si to budem brát od vás.

A teď ta distančka a nouzový stav, vše zavřené? Jak to u vás vypadalo?

No, tam u těch z děcáku to bylo ještě jakoby víc. Jak byly ty omezení Řekněme, že to byl jenom rok, ale uvidíme, jak to bude. Nevím kolik z nich odchází ročně z toho Symbiosu. Dost se u nás psalo na netu.

Vidíte nějaké zlepšení v nějakých oblastech?

Tak ten vztah se nějak vyvíjí, to určitě. A u něho zlepšení? Já myslím, že je fakt dobré, že oni taky tak vlastně poznali ty nové lidi a i když odejdem z toho Symbiosu, tak se jako občas sejdem nebo si napíšem. Jsme jako v přátelích, máme na sebe kontakt a tak to je vlastně i mezi těma ostatníma. Ne s každým si sednete, ale tak třeba s těma čtyřma lidma z tama si myslím, že budu v kontaktu, i když skončím a to budou i ti studenti i mladí dospělí. To si myslím, že tak je to i na jejich straně. Že teď mají víc kontaktů nebo znají další lidi a ví, že se na ně můžou taky obrátit, že jim nedají košem. Já si myslím, že to je určitě mohlo někam posunout.

Mladí dospělí musí taky za ty 4 roky skončit?

No, je to tam o té domluvě. Tím, že se tady potkali, tak pak zas mohou bydlet třeba spolu, nebo někteří, co mají přítele, přítelkyni, tak mohou jít spolu bydlet. Mnozí neměli ani partnera ani partnerku, takže to vlastně byl další důvod sem jít bydlet, pro samotného ej to drahé bydlení. Takže někteří si našli toto.

Oni mají možnost se setkávat s psychologem a platí to Symbios. I na začátku jsme měli nějaké kurzy, dejme tomu, služby navíc, třeba angličtinu. Ne ale úplně se toho využívalo, takže to skončilo no.

Což je škoda. Zas to využívali víc studenti a ti mají zase možnost v rámci školy dělat angličtinu nebo kurzy. Tak to skončilo, oni chtěli primárně rozvíjet ty mladé dospělé. Byla tam nějaká finanční gramotnost, nějaký kurz, ale taky tam chodili 2, 3 lidi, tak se to pak dalo individuálně.

To je ten problém, že narážíme někdy, s tím, že vlastně se jim snažíme nějak pomoci, ale oni nemají prostě zájem. Takže to ej nějaká nevím, nějaká vlastnost. Nebo asi nějaký nezájem. Nechtějí, abychom jim to linkovali jakože proč nejdeš dělat tady toto, nechodíš na kurz. Nevidí v tom potřebu třeba nějak.

Já.. Mají nějak jinak postavené ty hodnoty.....Asi tak. Co se týče toho seberozvoje, sebevzdělávání. Možná v tom prostě nevidí potřebu a tím, že jim to říkáme my.

Já.. Chybí ty vzory...jo, to je asi ono. Nemusí každý studovat, to jako taky ne. Ale zas bych se úplně nevymlouval, že já jsme z děcáku, tak jsem nešel studovat. To mi taky přijde úplně, když to studium máte zadarmo, neplatí se jako v jiných státech třeba.

Já..Je tam možná motivace peněz, nezávislosti, samostatnosti.... Ano, nemají vizi, nemají proč studovat. Jsou vyučeni a mají peníze. Určitě tam jsou 3, 4 lidi, že ti kdyby na sobě pracovali, tak by to mohli dotáhnout líp. Nechci to nijak shazovat, ale mají na jiné psoty, než jsou teďka. Nemají vůbec tu vizi, proč studovat, k čemu vám to bude, co z vás bude. Přijdou jen k nějakým povoláním podle lidí, se kterými se setkávají.

Někteří to tak mají, že jsou v kontaktu s nějakým z těch rodičů. Ten rodič je na tom třeba špatně, nepracuje. Tak si myslí, nebo chtějí být lepší jak on, co nepracuje, tak chtějí pracovat.

Někteří to tam tak mají. To ej dobrý motivátor, aby byl lepší než ten rodič.

Asi ne o každém se ví, že to jde se nějak změnit a o každém jednotlivém příběhu se nebaví. Tak to není asi vše tak špatné, jsou tam i ty kladné momenty.

V podvědomí lidí je, že ti děti z dětského domova jsou špatní.

Tak to asi tak je.. Když se na někoho díváme přes prsty. Možná to musí přijít od toho státu, že bude efektivně pomáhat a ne tam sypat jen ty prachy, takže pak třeba ta společnost otočí. Jsou lidi, co tady tohle umí dělat fakt dobře.

Témat, co by šlo změnit, je hodně. Když to vezmu do té politiky, žádná ze stran nemá v programu něco takového. Že by něco zlepšili, začlenění těchto lidí z toho domova. To je ale asi tím, že to tak není v podvědomí, tak to nikdo neřeší prostě.

Jste s bydlením spokojený?

Ano, já tam jsem spokojený. Mně ze začátku vadila třeba i ta lokalita, ale pak jsem zjistil, že je to vlastně výhoda, když chcete být v tom dění. Takže prostě vyjdete ven a už jste vlastně v centru. Má to něco do sebe. A když chci klid, tak jedu třeba ke svým rodičům.

Nesvazuje, neomezuje vás nějak ten projekt?

Někdy to chce čas se tomu projektu věnovat prostě, jakože musím jít za tou mentorkou, nebo máte komunitu, nebo něco řešíte, když někdo chce třeba něco poradit. Kdybych bydlel někde na studentském bytě, tak bych tohleto neřešil. Takže někdy to jako ten volný čas vezme, ale je to prostě pořád součástí toho projektu. Takže to ten projekt potřebuje, ten čas. Pak si zvyknete časem, že to neberete jako něco, co vás omezuje, ale jste součástí prostě toho denně.

Jste zas dobrý, že jste do toho šel. Třeba si studenti řeknou, ještě se o někoho starat.....

Možná právě proto o to nebyl takový zájem, říkají si, ještě se o někoho starat.

Jsou tam dvě studentky psychologie a jedna sociální oblast a jinak jiné obory. Slyšel jsem i o nějaké myšlence, že by byli studenti a důchodci. Jeden student to říkal. Že by důchodci byli na tom bytě, oni by jim pomáhali nakupovat apod., nevím, jestli to už funguje. Tam už ale toho času se věnovat bude mnohem daleko víc. Záleží, jestli má nějaký problém nebo tak. Ale zas bylo na úkor tohoto levnější nájemné, takže zas nějaká výhoda. Zas ten důchodce by třeba navařil, uvařil, podobný vztah, jako když bydlíte na bytě a on vám tu pomoc pak nějak vrací a je jedno, jestli je to student nebo důchodce.

Ta myšlenka by měla být na každém takovém bydlení. Pomůžeš mu, tak on zas se snaží pomoci tobě. Určitě to ovlivňuje život člověka.

Měl bych příští rok končit, možná bych si to ale ještě prodloužil. Zatím uvidím.

Obohatilo vás to ale určitě, že?

Určitě ano.. Až zas budu třeba někdy bydlet na nějakém dalším bytě, tak určitě budu vycházet z tohohle. Z této zkušenosti. Já bych minimálně v této oblasti to přikázal všem. Bydlet rok v takovýchto podmínkách. Za nižší nájem třeba, to by vyloženě pro tyhle obory byla nejlepší praxe. Místo třeba výjezdů do zahraničí by měli povinně třeba půl roku bydlet s někým, nějakým člověkem z té cílovky, na co studuje. Nebo nějak se víc zapojit v těch dětských domovech v rámci nějakých praxí.

Nikdy dopředu nevíte, co vše budete muset splňovat. A dokud nenastoupí, tak se toho možná ještě bojíte. Že jsme nějakí pokusní králíci a kdovíco na nás budou zkoušet.